

ORBÁN SÁNDOR

Mit kívánt az erdélyi magyarság 1945-ben?

Dokumentumok az RMNSZ 1945. tavaszi és őszi programváltozásairól

E közléssel néhány olyan dokumentum kerül nyilvánosságra, amelynek egyikéről-másikáról már jelzést adtak az erdélyi magyarság e különösen nehéz esztendejére is kitekintő írások. Így mindenekelőtt azok, amelyek a Magyar Dolgozók Országos Szövetségéből (MADOSZ) 1944 októberében alakult és a kommunisták vezette Országos Demokratikus Arcvonal (ODA) programját támogató Romániai Magyar Népi Szövetség (RMNSZ) történetével foglalkoztak vagy azt érintették.¹ Ám e dokumentumok teljes szövegét egyáltalán nem és tartalmát is csupán többnyire a sajtóra hagyatkozva közölték vagy idézték.

Az *első* dokumentumról, amely *Az erdélyi magyarság problémái* címet viseli, azonban még ilyen formában sem történt említés. Nem is történhetett, mert készítői a szöveget nem a sajtónak, a nyilvánosságnak szánták, hanem - feltehetően az akkor okkal járhatóbb - magánúton juttatták el a magyarországi kormánykörökhöz.² A forrás közvetlenebb (levélnél, feljegyzésnél szerző, hely, időpont szokásos megjelölése) pontosításának hiánya, illetve annak közvetett módon (kontextusból, állítások természetéből és másutt történő megerősítéséből) való meghatározása mellett is- érdemes azonban közölni, mert világosan összegzi és értelmezi annak a helyzetnek a közvetlenebb előzményeit, amelyben a *második* dokumentum a *Romániai Magyar Népi Szövetség Észak-Erdélyi Végrehajtó Bizottsága nevében* 1945. március 18-án megszületett, és az új miniszterelnöknek, Gróza Péternek átadott. A *harmadik* dokumentum az *RMNSZ 1945. november 16. és 20. között Marosvásárhelyen tartott Országos Intéző Bizottsági gyűlésének jegyzőkönyvileg rögzített vitája*, amely magában foglalja Vasile Lucának, az ODA főtítkárnak, a bukaresti kommunista vezetés prominensének hozzászólását is. A vita alapjául szolgáló, egyszersemind eredményeit összefoglaló „Kiáltvány” azért nem kerül itt közlésre, mert azt a gyűlésen rövid időre megjelenő Gróza Péter beszédének szövegével együtt publikálta a Balogh Edgár szerkesztette kolozsvári *Világosság*.³

Egyébként nem véletlen, hogy a főbb történeti áttekintésekben is az RMNSZ 1945. május 6-12. között Kolozsvárott tartott, a dél- és az észak-erdélyi szervezeteket egyesítő kongresszusa mellett, elsősorban e két (tavaszi és őszi) állomás nyer kiemelést. Az első Gróza Péter baloldali kormányának hatalomra jutása és Észak-Erdély román közigazgatás alá vonása, a másodikat pedig a magyarországi 1945. őszi választások kimenetelének hatása és a béke-előkészítő tevékenység kilátásainak körvonalazódása tette emlékezetessé.

Az eredetileg géppel írott dokumentumokat, *Vasile Luca hozzászólásának* itt-ott nyelvi vagy jegyzőkönyvi pontatlanságok miatt elhagyott, a lényegét nem érintő egyes szavai, mondatai kivételével szöveghűen közöljük. Ezen legföljebb csak a nyilvánvaló helyesírási hibák javításával, továbbá a rövidítések és a zárójelek következetes alkalmazásával változtattunk. Mivel a dokumentumokban előforduló intézmény- és fontosabb személynevek ismertek, a többiekre csupán összefoglaló utalás látszott szükségesnek.

A dokumentumok egymástól ugyancsak elütő hangvétele, beállítottsága (például Gróza Péter vagy az RMNSZ lehetőségeinek megítélésében) nem pusztán szövegük, céljuk funkcionális különbségéből adódik (míg első inkább segítségkérő, bizalmas panaszként, addig a második támogató és egyben követelő programnyilatkozatként, a harmadik pedig egy meglehetősen széles spektrumot mutató vitaanyagként íródott), hanem a valós történeti feltételek eltéréseiből, változásából is. Már az első két dokumentum születése között eltelt mintegy hónapnyi időben lezajlott változások előtti és utáni helyzet és lehetőségek is szükségszerűen más-más módon kerültek megítélésre. Míg az 1944. szeptemberi szovjet-

román fegyverszüneti megegyezés (19. pont) a majdan megkötendő békeszerződésre utalva még függőben hagyta Erdély, vagy legalábbis Erdély egy részének sorsát, az 1940, illetve 1938 előtti határok visszaállítását rögzítő magyar-szovjet fegyverszüneti megegyezés január 20-i aláírása utáni időszakban egyszeriben megcsappantak a magyarság előbbi alapján táplált reményei. Bár Erdély vezetőinek táborában ott voltak azok is, akik változatlanul hangoztatták azt a meggyőződésüket, hogy „a magyarság nem rokonszenvezik azzal, hogy Romániához minden további nélkül bekebelezzék” (tudniillik Észak-Erdélyt)... s kimondták többek között, hogy „a magyarság Észak-Erdély kérdésében a románszovjet fegyverszüneti feltételek alapján áll”.⁴ Jelentkeztek azonban olyantik is, akik úgy tartották, hogy „mintha a magyarság a fegyverszüneti feltételeken túl is kívánná”, vagy éppen már „befejezett tényként” tekintené „Észak-Erdély Romániához való tartozását.” Az viszont észlelhető volt, hogy e különbözőségek mellett is általánossá vált a félelem, az aggodalom amiatt, hogy a nacionalista leszámolási hadjárat megállításra 1944 novemberében Észak-Erdélyben bevezetett szovjet katonai igazgatást hamarosan román adminisztráció váltja fel.

Mindazt, ami a román adminisztrációval bizonyosan várható volt, már addig is olyan lépések jelezték, mint például 1945 februárjában a Nemzetiségi Statútum nyilvánosságra hozása, majd nem sokkal később, mindenekelőtt a magyarok vagyonának sérelmére az úgynevezett CASBI (Ellenséges Vagyonokat Kezelő és Felügyelő Pénztár) megszervezéséről alkotott királyi rendelet.⁵ Ugyancsak februárban kelt az a miniszterelnökségnek küldött tiltakozás is, mely szerint „a román hatóságok Észak-Erdélyből igen sok békés lakost letartóztattak, hadifogolynak nyilvánítottak, és jogtalanul elhurcoltak.”⁶ De folytatni lehetne a sort a hivatali vezető állások románokkal, olyanokkal való betöltésével, akikre „a román reakciók és Maniu-pártiak erős befolyást tudnak gyakorolni”, s még 80% fölötti magyar lakossági arány mellett is csupán „másodfokon” kaptak helyet ez utóbbiak képviselői.⁷ S nemkülönben - mint ugyanonnan kiderül - „a kiadott rekvirálási, állatbeszolgáltatási és közmunkára való rendelési parancsokat csak a falvak magyar lakosságán hajtották végre, s kihagyták minden kötelezettség alól a román lakosságot”. Távolról sem fejezhető be a hasonlók sora a különböző oktatási-kulturális intézmények dokumentumokban hivatkozott hátrányos helyzetének említésével.

Érthető tehát, ha - enyhén szólva - ellentmondásokkal volt terhelt a várakozás is, amely az atrocitásokat túró Sanatescu-vezetést még 1944 decemberében felváltó Radescu-kormányban helyet kapott demokratikus erőkhöz, köztük a miniszterelnök-helyettesként az Ekés-Frontot vezető Gróza Péter nevéhez fűződött.⁸ S nem amiatt - mint az első dokumentumból olvasható -, hogy „kereteik éretlenek, frissítettűek” voltak, hanem azért, mert ha szovjet függőségben gondolkoztak és cselekedtek is, elsődlegesen (és akkor a kettő láthatóan nem volt ellentmondásban egymással) változatlanul Nagy-Románia hívei maradtak, és - mint egyes dokumentumokban jelezték - bizonyos „infiltratív” és integratív eszközöket sem mellőzve, ebben a keretben lehettek befolyással az erdélyi magyarság sorsára.

A második dokumentum sokszor elmarasztalt, sőt alkalmasint árulással vádolt készítői a Gróza-kormány 1945. márciusi hatalomra jutását és a román adminisztráció Észak-Erdélyre való kiterjesztését követően a megváltozott helyzetnek éppen erre a sajátosságára apelláltak, amikor azt az RMNSZ támogatásáról biztosítva, az erdélyi magyarságnak szinte minden orvosolható gondját-bajját felsorolták. Vitatható persze - mint ahogyan már azonnal vitatták is -, hogy nem volt-e illuzórikus túlzás, ugyanakkor a jövő változásait számításon kívül hagyó taktikai hiba a támogatást és a megoldást Gróza Péter megejtő személyéhez és a Gróza-kormányhoz kapcsolni? Sőt az is kérdéses lehetett, hogy helyes volt-e az autonómia elvének nyit kimondása és követelése helyett annak egy meglehetősen redukált, képviseleti formuláját vallani. Mert bár megfogalmazást nyert a dokumentumban, hogy „Kolozsvár a dél-erdélyi magyarságnak is természetes központjává válik”, és hogy Marosvásárhely máris „az erdélyi magyarság lényeges részét jelentő és zárt egységben lakó székelyföldi magyarság központja”,

mégis beírta azzal, hogy „a magyar nép... a kormányban képviselve legyen”, valamint az előbbieknél némileg ellentmondva -, hogy „az állami és közigazgatási feladatok végzésére olyan közhivatal állíttassék fel Kolozsvár székhellyel, amelyben az észak-erdélyi magyarságnak számarányához viszonyított képviselése legyen.”

Az országhatárokról közvetlenül ugyan nem, közvetve viszont az 1940 előtti állapot tudomásulvételével esett szó. Ugyanakkor, ha a szászokat kivéve, nem is országhatárokon át (ott különben is már százezres nagyságrendben folytak), de a rossz emlékének etnikai telepítések gondolatát elfogadta, sőt javasolt is a dokumentum. Mindazonáltal az nemcsak a magyar és román nép történelmi és különösen 1940 után kölcsönösen okozott sebeinek begyógyításáért állt ki, de „azt a nemzeti szabadságot és egyenlőséget, mely lényegében maga a demokrácia” mind az igazgatásban, mind nyelvi, szociális, vallási és kulturális területen követelte a kisebbség számára is. A megbékélés és az egyenlő jogok megteremtésének őszinte akarását még külön is hitelesítette a dokumentum azzal, hogy kinyilvánította: „Az erdélyi magyar nép fegyveresen is részt akar venni a harcban a fasiszmus ellen... a román hadsereg keretében.”

Arra a kérdésre, hogy ezek az őszinte szándékok és az illúziók ellenére sem túlzó várakozások és tervek mennyiben realizálódhattak, természetesen az RMNSZ Intéző Bizottságának valamivel több mint fél esztendővel később tartott marosvásárhelyi ülése és kiáltványa sem adhat teljes választ. Legjobb esetben is csupán jelzi, vajon milyen irányban történt elmozdulás a tavaszi követelésekhez képest akár a magyar kisebbség helyzetében, vagy tágabban a magyar-román viszonyban, akár a követeléseket megfogalmazó RMNSZ irányultságában.

Bár a romániai parlamenti választásokra majd csak 1946 novemberében kerül sor, a baloldali Gróza-kormány, melynek veszélyérzetét fokozta a polgári-paraszti Kisgazdapárt 1945. őszi, magyarországi győzelme, valamint a Maniu-féle parasztpárt és Bratianu liberálisainak ellentámadása, minden eszközt megragadott, hogy belső és külső bázisát erősítse. Ezek között - mint már korábban is - különösen fontos helyet kapott a Szovjetunióval való kapcsolat szorosabbá tétele, amelyet olyan lépések jeleztek, mint a kormány szintű kölcsönös látogatások, a gazdasági (például vegyes vállalatok) és kulturális együttműködés szerződéses biztosítása és augusztusban a diplomáciai kapcsolatok újrafelvétele.⁹

Mindezek, valamint az ellentételezésül felmutatott demokratizálás (földreform) és antifasiszta intézkedések egyszersmind arra is szolgáltak, hogy a Potsdam utáni békeelőkészítő külügyminiszteri tanácskozásokon (szeptemberben Londonban, decemberben Moszkvában) kedvezően ítélik meg Románia igényeit.¹⁰ Erre annál is inkább szükség mutatkozott, mert a Szovjetuniótól eltérően, átmenetileg Anglia és az Egyesült Államok is hajlott bizonyos határkiigazításokra Magyarország javára.¹¹ A helyzetet csak bonyolította, hogy ugyanakkor a román polgári politikai körök is ez utóbbi hatalmak támogatását várták, vagy éppen érezték is már maguk mögött. Nem érdektelen, hogy alighanem ezzel összefüggésben Maniu parasztpártjában még a magyar autonómia lehetőségéről is szó esett.¹² Érthető tehát, hogy a Gróza-kormánynak ország-világ előtt prezentálni kellett, hogy Erdély és a magyar kisebbség kérdései megoldhatók, sőt máris sorra orvoslásra kerülnek Románia kereteiben. Mindebben messzemenően támogatta az RKP, ami éppen 1945 októberében tartotta országos konferenciáját.¹³ A kérdések megoldásának szinte előzetes nyugtázásaként tekintették az olyan gazdasági, kulturális és politikai lépéseket, mint a magyar-román ideiglenes árucere-egyezmény aláírása; a Magyar-Román Társaság megalakulása, majd nyomában a segesvári Petőfi-emlékünnepek és az aradi vértanúkról való közös megemlékezés, a háborús bűnösök kicseréléséről szóló megállapodás. A román hatóságok egyes intézkedései és a nyomukban vagy esetleg ellenükre előforduló jelenségek (további internálások, katonai behívások, románok tömeges betelepítése Kolozsvárra, Észak-Erdély állatállományának kifosztása, a magyar egyetemi és egyéb tanépületek kisajátítása, valamint

a tanári létszám vészes csökkentése, a szabadfoglalkozásúak megkülönböztetetten magas adója az amúgy is kevesebb magyar földjuttatott megfélemlítése stb.) azonban inkább tükrözték Románia erdélyi politikájának egyoldalúságát.¹⁴

Utóbbi szinte összefoglalóul kitűnik az RMNSZ 1945. november 16. és 20. között, Marosvásárhelyen tartott intézőbizottsági ülésének jegyzőkönyvéből és azon belül is (a magyarság több erdélyi vezetőjének hozzászólása mellett teljesen más oldalról) Vasile Luca ott elhangzott, meglehetősen sematikus beszédéből.¹⁵ De hasonlóképpen a „demokráciát”, az „egyenlő jogokat” és a Gróza-kormány „erőfeszítéseit” kötelességszinten hangoztató, ugyanakkor a tényleges problémák és kiáltó sérelmek helyett a reakciót és az áttelepítés módszerét általában elítélő, s nem utolsósorban a határkérdés igazi jelentőségét is tagadó *Világosság*-beli „kiáltvány” is emellett tanúskodik. Ezek után csakugyan okkal vetődik fel a kérdés, vajon az erdélyi magyarság egészének dolgát előmozdítandó, vagy netán legalább egy közgyűlés, jobb esetben pedig a diplomácia illetékességi körébe tartozó béke-előkészítő döntésnek a prejudikálására szorgalmazták román oldalról (különösen Vasile Luca) ennek az intézőbizottsági gyűlésnek az összehívását.¹⁶ Az elkövetkező időszak nem a kedvezőbb válaszra látszik utalni.

Jegyzetek

1 Mindenekelőtt ilyen Lipcsey Ildikó: A romániai Magyar Népi Szövetség 1944-1948. *Történelmi Szemle*, 1985. 1. Lásd még Balogh Edgár: *Hídverők Erdélyben 1944-1946*. Budapest, 1985., továbbá uő: *Férfimunka*. Emlékirat 1945-1955. Budapest, 1986. Továbbá Csatári Dániel: *Forgószélben* (Magyar-román viszony 1944-1945.) Budapest, 1968.

2 Egyébként az itt közölt dokumentumok mindegyike így jutott el a magyar kormánykörökhöz, nevezetesen Erdei Ferenc akkori (1944. XII. 22.=1945. XI. 12.) belügyminiszterhez, akivel tudvalevően már korábban jó kapcsolatban voltak az RMNSZ, illetve elődje baloldali vezetői, de bizalommal fordultak hozzá más jeles erdélyi értelmiségiek is. A dokumentumok lelőhelye: Országos Levéltár XIX-B-1. Erdei Ferenc belügyminiszter iratai. Nemzetiségi ügyek. Érdemes jelzést adni egy olyan, ugyanott található levélről is, amely adalékuul szolgál annak a kérdésnek az eldöntéséhez, hogy az RMNSZ vezetői képesek voltak-e bizonyos korábbi vagy újabb elfogultságaik mellett is felemelkedni az erdélyi magyarság egésze képviselőjének ügyéhez. E levelet Balogh Edgár, Demeter János, Csögör Lajos, Jordáky Lajos, Veress Pál és Simó Gyula aláírásával, 1945. május 1-jén küldték el (rajta külön kézírással: „orosz őrnagy úrnak továbbítva”) Erdei Ferenc belügyminiszter nevére az Erdélyi Párt volt vezetőjének és képviselőjének: Teleki Béla grófnak és Vita Sándornak „a fasizmusban való bűnösség” vádjával való magyarországi fogvatartása miatt, illetve annak megszüntetése érdekében. Ebben a következők olvashatók:

„...1944. augusztus 23-a után Romániának a német oldalról való kiválását követőleg, Kolozsvárt közös tanácskozásokra került sor egyfelől az illegális Békepárt megbízottai, másfelől az Erdélyi Párt balszárnyának egyes elemei között... Az Erdélyi Párt balszárnyát a tárgyalásokon maga Teleki Béla gróf elnök, továbbá Vita Sándor dr. és Mikó Imre dr. képviselők, valamint Demeter Béla szerkesztők képviselték. E tárgyalásokon az erdélyi hadsereg átállításáról, parlamentereknek a szovjet hadsereghez való kiküldéséről, Horthy Miklós kormányzónak az erdélyi magyar társadalom nevében a fegyverszünetre való rábírásáról, a német visszavonulás és a kiürítés szabotálásáról, a később bekövetkezett tordai előrenyomulás visszavonásáról és az erdélyi kommunista rabok kiszabadításáról, továbbá Kolozsvár harc nélkül való feladásának előmozdításáról volt szó.

Teleki Béla gróf velünk együtt alakította meg Kolozsvárt az illegális Magyar Tanácsot, amelynek intézkedései az előbb említett megbeszélések valóra váltásában jelentős szerepet tölthettek be. Külön ki kell emelnünk, hogy Teleki Béla gróf társadalmi összeköttetéseit felhasználva állandó pressziót gyakorolt mind Dálnoki Veress Lajos erdélyi hadseregpáncsnokra, mind magára a kormányzóra is Magyarország fegyverszünete érdekében, s nem rajta múlt, hogy ez idejében meg nem történt. Teleki Béla gróf személyileg tette lehetővé 18 vezető magyar kommunista börtönből való kiszabadítását, köztük a romániai munkásság életében ma irányító szerepet vállaló Simó Gyuláét és Veress Pálét.

Ugyancsak Teleki Béla gróf szerzett fegyvert a Balogh Edgár vezetése alatt akkoriban megalakult városi őrségnek, amelynek üzemi szervei robbantásokat és üzemi rombolásokat gátoltak meg. A kolozsvári magyar ittmaradási mozgalom széles kibontakozása is az ő segítségével vált lehetségessé.

Vita Sándor dr. is mindezekben az akciókban részt vett, és segítségünkre volt.

Itt jegyezzük meg, hogy mindketten Kolozsvárt is maradtak s a felszabadítás után is együtt kívántak velünk működni. Szovjet részről történt őrizetbe vételük óta többször is közbenjártunk érdekükben, igazolva múltbeli szerepüket s valószínűleg ennek köszönhető szovjet részről történt szabadlábba helyezésük is.

Mindezek előrebocsátása után feljogosítva érezzük magunkat arra, hogy Teleki Béla gróf és Vita Sándor dr: magyar részről való szabadon bocsátásáért is szót emeljünk mozgalmi becsületünk és a szövetségeseink iránt mindenkor tanúsított erkölcsi kötelezettség alapján...” Erről lásd még Pomogáts Béla: Gróf Teleki Béla 1899-1990. *Magyar Nemzet* 1990. febr. 12., továbbá: Balogh Edgár: Államnemzet és népnemzet. *Népszabadság*, 1993. jan. 23.

3 *Világosság*, 1945. november 21.

4 Tájékoztató Észak-Erdély politikai, gazdasági és kulturális életéről. (Keltezés és aláírás nélkül.) Lelőhelye a 2. jegyzet szerint. Lásd még Yehuda Lahav: A szovjet Erdély-politika (1944-1946). *Múltunk*, 1989. 3-4. 142-148.

5 Lipcsey Ildikó: CASBI: Ellenséges Vagyonokat Kezelő és Felügyelő Pénztár. *Regio*, 1992. 2. 76.

6 Lipcsey Ildikó: *I. m.* 98. Lásd az 1. jegyzetet.

7 Tájékoztató Észak-Erdély...

8 Rövid mérlegre téve a Gróza-kormány körülbelül három hónapos működését ... bekezdéssel írott feljegyzés. (Keltezés és aláírás nélkül.) Lelőhelye a 2. jegyzet szerint.

9 *Rumänien*. Herausgegeben von Klaus-Detlev Grothausen. Vandenhoeck & Ruprecht in Göttingen (é. n.)

10 Fülöp Mihály: *Külgymiszterek Tanácsa és a magyar békeszerződés 1947*. (Kandidátusi disszertáció, kéziratban.)

11 John Haire, M. A.: *Memorandum Erdély kérdéséről*. Budapest, 1946. szept. 19. Lelőhelye a 2. jegyzet szerint.

12 Erre tesz utalást a Rövid mérlegre téve... bekezdéssel írott feljegyzés (8. jegyzet) és A Romániában élő magyarság jelenlegi helyzete és jövőjének kilátásai című feljegyzés. (Keltezés és aláírás nélkül.) Lelőhelye a 2. jegyzet szerint. Lásd még Yehuda Lahav: *I. m.* 149.

13 Gh. Gheorghiu-Dej: *Válogatott cikkek és beszédek*. Szikra, 1951. 26-27.

14 Mindezekről beszámol a Rövid mérlegre téve...bekezdéssel írott feljegyzés (8. jegyzet), valamint A Romániában élő magyarság... című feljegyzés (12. jegyzet.) Lásd még Illyés Elemér: *Erdély változása. Mítosz és valóság*. 2. bőv. kiadás. München, 1976. 125-128. Az egyetemet ért sérelmekről külön is: A Kolozsvári Magyar Egyetem 1945-ben. (*A Bolyai Egyetem szervezésének válogatott dokumentumai*) Magyarországi Kutató Intézet, Budapest, 1990.

15 Vasile Luca beszéde egyébként Kurkó Gyárfás elnöki megnyitója után hangzott el, és kivonatosan közölték a *Világosság* 1945. nov. 21-i számának 2. oldalán, talán nem is véletlenül annak a kolumnának a szomszédságában, amelyben az 1. oldalon kinyomtatott „Magyartestvérek” című kiáltvány szellemét meglehetősen eltérő konkrét sérelmeket és kívánásokat sorolt fel 11 pontban a RMNSZ alelnöke. A Központi Intéző Bizottság (Százask Bizottság) jelen lévő tagjai választott küldöttek voltak, többségükben Kolozsvárról és olyan megyékből, helységekből, amelyekben időben megszerveződött a demokratikus közigazgatás, valamint a különböző szervezetek között mindenekelőtt az RMNSZ. A küldöttek között voltak kommunista munkások* politizáló parasztok. Ám a felszólalók többsége baloldali értelmiségiekből (tanárokból, művészekből és írókból) adódott. Maradéktalan azonosításuk ma már meglehetősen nehézségekbe ütközik. (Dr. Csögör Lajos és Köllő Miklós szíves közlése alapján.)

16 Lásd Lipcsey Ildikó: *A romániai...* 105-106, továbbá: *Tájékoztató Észak-Erdély ...* című feljegyzés.

Dokumentumok

1.

(Aide-mémoire)

Az erdélyi magyarság problémái

A szovjet-magyar fegyverszüneti szerződés aláírása az erdélyi magyarságban okkal vagy ok nélkül azt az aggodalmat támasztotta, hogy a román közigazgatás rövidesen bevonul az észak-erdélyi területre és féltő, hogy a múlt évi terror napjai újra megismétlődhetnek. A román demokrácia vezér - férfiai - a kommunisták és Gróza Péter e kései jóakarató és őszinte emberek, akik az erdélyi magyarság kérdésében a tisztességes megoldásokért lelkesednek, de sajnos, attól kell tartani, hogy kereteik éretlenek, frissüetűek s így a vezető körök jóakarató

szándékai a végrehajtás során helytelen utakra tévedhetnek. Még vészterhesebb a jövőre nézve, hogy a romániai polgári és katonai közigazgatás teljesen fertőzve van sovinizta és fasiszta elemekkel, akik mihelyt kezükbe kaparíthatják az adminisztrációt, hatalmukkal könnyörtelenül visszaélnének a magyarság rovására. Ezeknek az elemeknek a hangulata már magában Észak-Erdélyben is robbanásig fűtött és az egész országrészen a magyarellenes terror újabb hulláma szántott végig. Ha ilyen terrorcselekmények már magában Kolozsvár városában és környékén is előfordultak, vajon milyen helyzete lehet a magyarságnak azokban a falvakban és vidéki városokban, ahová a vörös Kolozsvár és a Vörös Hadsereg mérséklő hatása nem ér el. S míg a román nacionalizmus a beteljesülés várakozásában előleget vesz magának a magyarellenes kilengések terén, a magyarságot egyrészt a jövőtől való nyomasztó félelem és az a teljes homály, mely jövő sorsára terül, mindinkább passzivizálja, ami mind a demokratizálódás, mind a magyarság nemzeti jövője szempontjából káros következményekkel járhat.

Vajon nem lenne módjában a magyar kormánynak, hogy ezen a nehéz helyzeten tapintatos közbelépéssel enyhítsen? Ha a magyar kormánynak már súlya van a szovjet kormány felé, mint ahogy kétségtelenül van, súlyának egy részét arra kellene fordítania, hogy a román közigazgatásnak az észak-erdélyi területre való bevonulását a béketárgyalások befejezéséig felfüggesztesse, mert ha ez nem sikerül, az észak-erdélyi magyarság erkölcsi és fizikai értékállományában olyan károkat fog szenvedni, hogy azokat évtizedek múlva is nehezen heverhetné ki. A sovinizta és fasiszta hatóságok kiforgatnák a magyarságot még megmaradt ingóságaiból is és minden épkeztláb férfit azokba a hírhedt munkatáborokba hurcolnának, ahol úgyszólván az egész dél-erdélyi magyar férfilakosság senyved. Ha a jelenlegi tényállapot fennmaradhatna, illetve a román adminisztráció bevonulását belátható időre fel lehetne függesztetni s ezt olyan formában lehetne nyilvánosságra hozni, mely az erdélyi magyarság rémült kedélyét megnyugtatón s ugyanakkor a román nacionalista hevet valamennyire hűtené, a szakszervezeti mozgalom megerősödése, a helyi önkormányzat megszilárdulása útján az erdélyi népek megbékélését, az építő munka feltételeit biztosítani lehetne.

Múlhatatlanul szükséges, hogy a magyar kormány legalábbis félhivatalosan felvegye az érintkezést a kolozsvári, kijegecesedőben levő politikai szervezetekkel, így a Központi Tanácsadó Testülettel, mely egyelőre csak Kolozsvár és környéke politikai parlamentje, de központi helyzeténél fogva az észak-erdélyi demokrácia jelképes csúciszervezete. Szükséges, hogy a magyar kormány keresse az érintkezést a Romániai Országos Demokrata Arcvonal észak-erdélyi tagozatát alkotó pertokkal, a kommunista párttal, a szociáldemokrata párttal, a Gróza-féle Ekés Fronttal, egyszóval a román demokráciát képviselő politikai szervezetekkel, és kívánatos lenne, ha legalább félhivatalos úton a magyar kormány összeköttetésbe lépne ezekkel az elemekkel, és közös tervet dolgozna ki az erdélyi román-magyar kibékülés és testvériség megvalósítása érdekében.

Szükséges, hogy a magyar kormány magával a bukaresti kormánnyal is keresse a diplomáciai összeköttetés felvételének a lehetőségét, egyrészt a bizalmatlanság sűrű és nyomasztó légkörének az eloszlatására, a vitás problémák barátságos megtárgyalására, másrészt annak az évek óta tartó és egyre elviselhetlenebbé váló mártíriumnak az enyhítésére, aminek a dél-erdélyi magyarság oly védtelenül kiszolgáltatott áldozata.

Az erdélyi magyarság kulturális és gazdasági intézményeinek a helyzete válságosnak mondható. A pénzügyeteket a háború vihara megfosztotta tőkeállományuk legnagyobb részétől, s így nincsenek abban a helyzetben, hogy a termelés újrafelvételének az érdekében hiteleket folyósíthassanak. Míg a román pénzügyeteket már fölvtették a kapcsolatokat bukaresti vagy általában romániai anyaintézeteikkel, addig a magyar hitelélet pangása egyre aggasztóbb méreteket ölt és féltő, hogy még azoknak a gazdasági feladatoknak a megoldásából is kiszorul, amelyek nyilvánvalóan reá tartoznak. A túltengő bukaresti

befolyást tehát valamilyen tapintatos formában gazdasági téren is ki kellene ellensúlyozni, mert ellenkező esetben az erdélyi magyar nemzetgazdaság egészen a bukaresti finánctóke zsoldjába kerülhet és olyan befejezett tények állhatnak elő, melyeket utóbb vajmi nehéz lesz méltányosan korrigálni. Tudjuk, hogy az új Magyarország is súlyos pénzügyi válsággal küzd, mégis meg kellene találni a módját annak, hogyan lehetne az egyoldalú függőség jelenlegi állapotát megszüntetni. Talán lehetséges lenne legalább egy kolozsvári fiókintézetet olyan mértékben reaktiválni, hogy az a válsággal küzdő magyar gazdasági érdekeltségek - esetleg kultúrintézmények - segítségére siessen.

Még válságosabb a kolozsvári magyar kultúrintézmények helyzete. Az egyetem havi költségvetése a fordulat előtt havi 2 millió pengőre rúgott s a helyi önkormányzat, melynek a vállára még annyi pénzteher súlyosodik, nincs abban a helyzetben, hogy ez az óriási költségvetési keretet fedezze. Az egyetem és intézményei az elmúlt három hónap alatt mindössze 600.000 pengő segélyben részesültek, ami a kiadások egy tized részét fedezi. Nyilvánvaló, hogy ez a helyzet sokáig nem tarthat, és a készletek meg tartalékok kimerülése az egész intézményt csődbe juttathatja, vagyis gyengeségünk és erőtlenségünk miatt-és nem a román sovinizmus támadásai következtében - veszíthetnők el az erdélyi magyar kultúra egyik fellegvárát, a legjelentősebbet és a legféltettebbet. Minden jel arra mutat, hogy március 1-jéig a nagyszebeni román egyetem Kolozsvárra költözik és alig fér kétség ahhoz, hogy a kormány meg fogja találni a módot arra, hogy az újra megnyíló kolozsvári román egyetemet kellő pénzügyi támogatásban részesítse. A kolozsvári magyar tudományegyetem éppen ezért a közeljövőben groteszk és szánalmas helyzetbe kerülhet. Nyomasztó anyagi válságát pillanatnyilag leplezheti, hiszen csak részese az általános szegénységnek, de mihelyt az egyetem épületeibe bevonul az anyagi eszközökkel kellő mértékben ellátott román tudományegyetem, olyan összehasonlítás tehető, mely a magyar életerőt hátrányos színben tüntetné fel és mélységesen demoralizálná az egész magyar szellemi életet. Csaknem hasonló a kolozsvári Magyar Színház ügye is, bár válsága a dolgok természeténél fogva nincsen annyira kiéleződve. Mégis itt is sürgős segítségre van szükség úgy erkölcsi, mint anyagi vonatkozásban. A színház volt színészgarnitúrájának egy részét vissza kellene édesgetni, mert az előadások színvonala a színtársulat jelenlegi összetétele mellett nem üti meg a mértéket. Lehetővé kellene tenni a volt nemzeti színház kiürített díszlettárának a visszahozását is. Mindenképpen szükséges, hogy a magyar kormány az észak-erdélyi magyar kultúrintézmények pénzügyi támogatásának a gondolatával foglalkozzék és a legszükségesebb hitelkereteket rendelkezésükre bocsássa.

Az erdélyi magyarság tisztában van azzal, hogy a magyar kormány az egyetemes nemzeti pusztulásnak ezekben az óráiban micsoda emberfölötti feladatok előtt áll. Ha anyagi támogatást pillanatnyilag nem is remélhet, nem mond le az erkölcsi támogatásról a fokozottabb diplomáciai és politikai aktivitás formájában; az észak-erdélyi magyarságnak kissé az az érzése, hogy a kormány -az anyaországi nehézségek óriási súlya alatt- nem fordít elég figyelmet az erdélyi és a vele összefüggő román problémákra. Az inaktivitás vagy a kevés aktivitás a magyar sorsproblémáknak egyik sarkalatos pontján olyan veszteségekre és meghátrálásokra vezethet, melyeknek jelentősége csak akkor válik nyilvánvalóvá, ha ájulásunkból magunkhoz tértünk. Magának a szovjet kormánynak sem lehet érdeke, hogy Magyarország az erdélyi és a román kérdésben egészen passzivitásba vonuljon és egészen átengedje a csatateret annak a bukaresti politikának, melynek őszinte demokratikus szándékairól a szovjet kormány, úgy látszik, nincs teljesen meggyőződve.

2.

„A Romániai Magyar Népi Szövetség nevében..”

A Romániai Magyar Népi Szövetség a MADOSZ forradalmi demokrata hagyományaihoz híven a magyar dolgozó tömegekre támaszkodik s megalakulásának első pillanatától kezdve szoros szövetségben van Románia összes demokrata pártjaival, velük együtt harcolván az Országos Demokrata Arcvonal keretében a fasiszmus és általában mindenféle reakció ellen.

Éppen ezért az a hatalmas győzelem, melyet a romániai demokrata pártok szövetség a Gróza-kormány megalakulásával aratott, őszinte örömet és általános megnyugvást keltett az észak-erdélyi Magyar Népi Szövetség soraiban is.

A Magyar Népi Szövetség céljainál és szervezetének nemzeti jellegénél fogva elsősorban arra hivatott, hogy a magyar nép egyenjogúságáért és sajátos kultúrérdekeinek biztosításáért küzdjön. Így természetesen a kormányváltással beállott új politikai helyzetben is mindenekelőtt az erdélyi magyar tömegek nemzeti és kulturális kérdéseire összpontosítja figyelmét.

Ebből a szempontból legfőbb gondja az, hogy az új kormány nemzetiségi politikája alkalmas legyen a nemzeti egyenlőség és a népek közötti béke megteremtésére.

Ennek egyik előfeltétele az, hogy a kormány szoros kapcsolatot tartson fenn a magyar nép tömegmozgalmaival s így állandóan tájékozva legyen a magyar nép nemzeti és kulturális helyzetéről, panaszairól és kívánságairól. A MNSZ észak-erdélyi végrehajtóbizottsága megragadja azt a ritka alkalmat, amikor az új kormány tagjai és a romániai demokratikus pártok vezetői együttesen itt vannak Kolozsvárt, s megfogalmazza mindazokat a nemzeti, illetve kulturális kívánságokat, amelyek a magyar nép egyenjogúságának és szabadságának múlhatatlanul legsürgősebb feltételei.

1./ A magyar nép kívánja, hogy a kormányban képviselve legyen, tekintettel arra, hogy létszáma országos viszonylatban meghaladja a tíz százalékot.

2./ Észak-Erdély közigazgatási bekapcsolódásával kapcsolatban az állami és közigazgatási feladatok elvégzésére olyan közhivatal állíttassék fel Kolozsvár székhellyel, amelyben az észak-erdélyi magyarságnak számarányához viszonyított képvisellete legyen. A MNSZ legnagyobb örömmel venné, ha ezt a szerepet a kormány kizárólag az ODA észak-erdélyi végrehajtó bizottságára ruházná át.

3./ Kívánjuk, hogy az Észak-Erdélyben demokratikusan kialakult, községi, városi, járási és megyei önkormányzatok teljes mértékben fenntartassanak, sőt azok a kormánytól hatékony támogatásban részesüljenek.

Szükségesnek tartjuk azonban a közigazgatási intézmények kiegészítését és megerősítését különös szakemberekkel. Ennél az intézkedésnél természetesnek tartjuk, hogy elsősorban csak a tisztviselők jöjjenek tekintetbe, akik 1940 óta kénytelenek voltak elhagyni Észak-Erdélyt, feltéve, ha azóta igazoltan demokratikus magatartást tanúsítottak.

4./ A közigazgatás esetleges újjászervezésével kapcsolatban kívánjuk, hogy azokban a községekben, városokban és vármegyékben, amelyeknek lakossága több mint ötven százalékban magyar nemzetiségű, a közigazgatási önkormányzatok vezetői magyar nemzetiségűek legyenek.

Vegyes lakosságú területeken vétessék figyelembe a lakosság nemzetiségi megoszlása.

5./ Azok a hivatalban levő tisztviselők és alkalmazottak, beleértve a vasutak és a postaszolgálatban állókat is, akiket a tisztogató bizottságok igazoltak, maradjanak helyükön és amennyiben a román elem fokozottabb alkalmazásának jogos kívánsága merül fel, elbocsátás helyett helyezték át őket olyan dél-erdélyi magyar lakta vidékekre és városokba, ahol a magyarság az előbbi rendszerekben nem juthatott köztisztviselőségekbe.

6./ Kívánjuk, hogy Erdélyben a román nyelv mellett a magyar nyelv is hivatalosnak ismertessék el, ama rendelet részletezései szerint, amelyet az ODA észak-erdélyi konferenciája elfogadott, a Kolozs vármegye főispánja (?) szám alatt törvényerőre emelt.

7./ A közigazgatási nyelvhasználatra vonatkozó rendelkezések Erdély területén terjesztessenek ki a vasúti és postai szolgálatra is. Azonnal feloszlathatók mindazok a

munkaszolgálatos és fogolytáborok, amelyekben faji megkülönböztetés alapján sínylődnek magyarok.

Kívánjuk mindazon magyar férfiak hazabocsátását és jogaikba való visszahelyezését, akiket- értesüléseink szerint sokezer embert -a reakciós Maniu-gárdisták, csendőrök és katonai elemek hurcoltak el - Észak-Erdélyből, pusztán faji megkülönböztetés alapján.

Kívánjuk mindazon észak-erdélyi iskolásgyermek azonnali szabadon bocsátását, akiket Dél-Erdélyben nyári vakációjuk alkalmával internáltak. Kívánjuk mindazon dél-erdélyi magyar vezetők, valamint dél-erdélyi falvakból és városokból ismeretlen helyre elhurcolt magyar polgári lakosok szabadlára helyezését, akik ellen a háborús bűnösség vádja nem emelhető és kizárólag magyar voltak miatt szenvednek, az előző kormányok reakciós intézkedése folytán.

8./ Kívánjuk mindazon családok megélhetésének biztosítását, akiknek a családfenntartóik a Maniu-gárdista gyilkosságok és jogtalan elhurcolások következtében elpusztultak. Az ilyen földműves családok a fasizmus áldozatainak kijáró módon részesüljenek a földosztásban.

9./ Amennyiben az 1940 előtti román-magyar határon az átutazást bizonyos alakosságokhoz kötik, kívánjuk erdélyi román-magyar vegyes bizottságok felállítását a határra, amelyek ellenőrzik és elősegítik a hadszíntér elől elmenekült vagy elhurcolt erdélyi magyarok szabad hazatérését otthonukba.

E bizottságok politikailag felülvizsgálják a hazatérőket s ugyanakkor az arra rászorulókat ingyenes hazaszállításról, élelmezéséről és orvosi segítségéről gondoskodnak.

E kérésünket olyan jelenségek teszik indokolttá, hogy például egyedül Csík vármegyéből mintegy 00.000 székely földművest fegyveres erőszakkal hajtottak el a német és a magyar fasiszta haderők.

A MNSZ a hazatérő erdélyi magyarok ellátási költségeinek fedezésére társadalmi segítséget ajánl fel, társadalmi segítséggel járulván hozzá ugyanakkor a német és magyar fasiszta hatóságok terrorja alatt elhurcolt észak-erdélyi zsidóság hazatérésének elősegítéséhez is.

10./ Örömmel üdvözljük a román és magyar nép megbékélése szellemében annak az észak-erdélyi román lakosságnak a hazatérését, amelyet a magyar reakciós kormányzatok kényszerítettek otthonuk elhagyására, kívánjuk ugyanakkor annak a mintegy kétszáz ezer dél-erdélyi magyarnak a bántatlan hazaengedését és jogaiba való visszahelyezését, akik az Antonescu-rendszer nemzetiségi elnyomása alól menekültek át Magyarországra.

Azok a dél-erdélyi magyarok, akik a bécsi határ átlépése miatt, vagy a szovjetellenes háború folyamán katonai szolgálatuk elhagyása miatt elítéltetésben részesültek, kapjanak közkegyelmet.

Mindama községek lakói, akik - így például csak Kolozs megyében Tordaszentlászló, Magyarfenes, Györgyfalva és Magyarvalkó területéről az 1944. évi október óta a reakciós román csendőrség magyarellenes intézkedései elől a Vörös Hadsereg közigazgatása alatt álló Észak-Erdély területén kerestek oltalmat, bántatlanul térhessenek vissza elhagyott otthonukba.

11./ Az erdélyi magyar nép fegyveresen is részt akar venni a harcban a fasizmus ellen, ennek a harcnak a hatékonyabbá való tétele érdekében olyan katonai alakulatok felállítását kívánja a diadalmas Vörös Hadsereg oldalán hősiessen harcoló román hadsereg keretében, amely alakulatokban a magyar nemzetiségűek Saját anyanyelvükön kapjanak kiképzést az újoncoktatástól egészen a legfelsőbb tiszti rendfokozatok eléréséig.

12./ Kulturális téren kívánja a magyar nép, hogy a közoktatása saját anyanyelvén történjék, az elemi iskolától az egyetemig bezárólag.

Az erdélyi magyarság kéthatalmas történelmi kultúrközpontjában Kolozsvárt és Marosvásárhelyen önálló főiskolai oktatást kívánunk, és pedig Kolozsvárt önálló magyar

egyetemünk megtartását, Marosvásárhelyen pedig a Székelyföld különleges mezőgazdasági és ipari kívánalmainak megfelelő műegyetemet.

Kolozsvár nemcsak önmagában jelent összefüggő magyar tömeget, amennyiben Kolozsvár magyar lakosainak száma mais meghaladja a 60.000 lélekszámot, amely lélekszám lényeges része a tanulni vágyó ipari munkásokra esik, hanem központja a vármegye, valamint Szolnok-Doboka, Szatmár, Szilágy és Bihar vármegyék szintén jelentékeny magyarságának is, nem is szólva arról, hogy a ketté szakított Erdély egyesítése folytán Kolozsvár a dél-erdélyi magyarságnak is természetes központjává válik.

Marosvásárhely viszont az erdélyi magyarság lényeges részét jelentő és zárt egységben lakó székelyföldi magyarság központja.

Minden olyan községben és városban, ahol a magyar iskolakötelesek száma eléri az önálló iskola felállításához szükséges, illetve előírt számot, a magyar anyanyelvű iskolák államköltségen tartandók fenn. Más helyeken a magyarság saját költségén külön iskolát létesíthet, tekintet nélkül a tankötelesek számára.

A magyar főiskolai intézményeknek ugyanolyan állami támogatásban kell részesülniök, mint a hasonló román intézményeknek.

13./ Kívánjuk, hogy az Erdélyben különlegesen magyar jellegű egyházak, így a római katolikus, a református, az unitárius és az önálló magyar evangélikus egyház ugyanolyan jogokban és elbánásban részesüljenek, mint a többi egyházak s az erőszakos áttérítések legyenek hivatalból büntetendők.

14./ Tekintve, hogy az erdélyi magyarság az elmúlt évtizedek reakciós rendszerei következtében nem rendelkezik kellő számú tudóssal, művésszel és szakemberrel, kívánjuk annak lehetővé tételét, hogy az erdélyi magyar tudomány, művészet, ipar és mezőgazdaság fejlesztenék és biztosítsák érdekében meglévő egyetemünkhöz és főállítandó műegyetemünkhöz, színházunkhoz és általában minden tudományos, művészeti és kulturális, ipari és mezőgazdasági, valamint sportéletünkhöz meghívassunk a Szovjetunióból, az Észak-Amerikai Egyesült Államokból, Nagy-Britanniából, Franciaországból és Magyarországról szükség esetén más demokratikus államokból is magyar tudósokat, művészeket és szakembereket.

Különleges erdélyi hivatásunknak érezzük, hogy tudományunkkal, művészetünkkel és gazdasági életünkkel előmozdítsuk a román és a magyar nemzet egyetemes értelemben való testvérlesülését s így saját kultúránk emelésével hathatósan hozzá akarunk járulni Románia demokratizálódásához és a német imperialista politika következtében egymásra uszított dunavölgyi népek megbékéléséhez.

15./ A kolozsvári Nemzeti Színház jelenlegi román-magyar párhuzamossága továbbra is fenntartandó és a magyar Nemzeti Színház a román Nemzeti Színházzal egyenlő államsegélyben részesítendő.

16./ A magyar nép kívánja, hogy nemzeti színeit, nép- és nemzeti viseletét szabadon használhassa és énekelhesse nemzeti himnuszát.

17./ A magyar közoktatási és kultúrkérdések intézésére külön magyar kultúratanács állítandó fel az MNSZ részéről javaslatba hozandó személyekből. Ez a magyar kultúratanács csak az általános állami érdekek s a politikai irányítás szempontjából volna alárendelve a közoktatásügyi minisztériumnak.

18./ Kívánjuk a magyarság szabad munkavállalásának, szabad ipari és kereskedelmi életének, s általában szabad gazdasági elhelyezkedésének és termelő munkájának biztosítását és az állami juttatásokban és kedvezményekben való egyenlő arányú részesítését.

19./ Kívánjuk a jelenleg folyó földosztás demokratikus ellenőrzését abból a szempontból, hogy a föld szétosztásában a földigénylők nemzeti különbség nélkül egyenlő mértékben részesednek-é?

Kívánjuk, hogy a földtelen székelyföldi magyar lakosság a nemzeti jogegyenlőség alapján az elmenekült szászok birtokaiból megfelelő arányban részesedhessenek az ODA észak-erdélyi konferenciáján megállapított irányelvek szerint, vagyis míg a románság Beszterce környékén, addig a székelyföldi magyarság Szászrégen és Teke között jusson földhöz, lakhelyhez és gazdasági eszközökhöz. Hasonlóképpen kívánjuk, hogy a székelyföldi magyarság földtelen elemei telepedhessenek le a néprajzi határukkal szomszédos Nagy- és Kisküküllő megyei elhagyott szász földekre is.

A telepítési kérdéseknek a jogegyenlőség alapján való megoldása érdekében szükségesnek tartjuk egy román-magyar vegyesbizottság felállítását.

20./ A romániai MNSZ ünnepélyesen leszögezi, hogy mindazokat a zsidó származású lakosokat, akik magyar anyanyelvűnek és magukat magyaroknak vallják, a magyar nemzet elválaszthatatlan részének tekintik és ugyanazon nemzetiségi jogok biztosítását kívánja számukra is, melyekben a romániai magyarság általában részesül.

21./ Büntető rendelkezés hozandó mindazok ellen, akik a nemzeti egyenjogúság fenti elemi feltételeit sértik, vagy fajok, nemzetek és felekezetek ellen uszítanak.

A romániai Magyar Népi Szövetség észak-erdélyi végrehajtó bizottsága teljes bizalommal tekint az új kormány működése elé, amelyet a miniszterek személye és a mögöttük álló demokratikus pártok ereje biztosít.

Nem kételkedünk abban, hogy a Groza-kormány, amely a demokrácia elsöprő diadalát jelenti mindenféle reakcióval szemben, akarja és megvalósíthatja minden nemzet számára ezt a nemzeti szabadságot és egyenlőséget, amely lényegében maga is demokrácia.

A romániai Magyar Népi Szövetség ezért nem mint kívülálló közli kívánságait, hanem mint munkatárs, aki az ország egyik problémájának feltárásával, ismertetésével segíteni akar, hogy a kormány, amelytől a nép történelmi változásokat vár, minél hamarabb és minél eredményesebben végezhesse el demokratikus hivatását.

Kolozsvár, 1945. március 18-án.

A romániai Magyar Népi Szövetség
észak-erdélyi végrehajtó bizottsága
nevében (aláírás nélkül)

3.

A Magyar Népi Szövetség 1945. november 16. és 20. között Marosvásárhelyen tartott országos intézőbizottsági gyűlésének jegyzőkönyvéből

Az erdélyi magyarsághoz intézett kiáltvány körüli vita

Kurkó Gyárfás (MNSZ orsz. elnök): Megszakítja a felszólalásokat és felolvassa a végrehajtó bizottság által készített kiáltványt. Kéri ennek elfogadását.

Csiriká, azt indítványozza, hogy a kiáltványban rokon szervezetekhez hasonlóan kérjük legnagyobb ellenségeink, mint Maniu és Bratianu letartóztatását.

Asztalos István (Kolozsvár): Jónak látná Magyarország felé egy elismerő mondat hozzáfűzését, tekintve, hogy ott a demokrácia jegyében nagyon szép munka folyik.

Jász Arthur (Szörény megyei titkár): Bejelenti, hogy megbízás alapján van itt és ilyen minőségben szólal fel. Illetéktelennek tartja az MNSZ-t, hogy határkérdésekben felszólaljon, mivel az nem tartozik a hatásköbe. „Mi nem szólhatunk sem mellette, sem ellene, hanem a helyzetet egyszerű tényként kell elfogadnunk. Azért sem kell kiemelni, mert népünk előtt

nem lesz kellemes, amikor ez százezreknek fáj”. Kifogásolja, hogy a kiáltvány túlzott mértékben áll ki Groza miniszterelnök neve mellett. Nem helyesli ezt, mert nem hivatása a népi szövetségnek Groza mellett propagandát kifejteni, hanem a román demokrácia mellett kell kiállni anélkül, hogy személyhez kötnék.

Cikó Lőrincz (nagyváradai rendőr-inspektor): Élesen kikel az előző felszólaló Groza ellen tett kijelentése ellen. Kijelenti, hogy ahányszor ő felment Bukarestbe, Groza mindig magyarul beszélt vele és kitette magát annak, hogy a románok úgy beszélnek róla, mint aki eladta magát a magyaroknak. Kifejti, hogy hálátlanság így beszélni Grozáról.

Kurkó: Megvonja a szót Jász Arthurtól, mivel a nevezett nem tagja az IB-nek.

Nagy Géza tanár (Kolozsvár): Legnagyobb felelősség mikor történelmi jellegű állásfoglalást vállal a VB és az IB. „Azt kell mondanom, hogy amikor eddigi munkánk bizonyosságát adta annak, hogy a legkomolyabban és a legkeményebben összefogva minden lehetséges román demokrata erővel próbálkoztunk az MNSZ szolgálatában dolgozni, sokszor eredményesen, azonban őszintén kimondom, történelmi felelősségem tudatában és abban semmiféle rákiáltás sem ingathat meg, hogy a nyilatkozatnak az a része valóban, ahol határozott utalás történik a bécsi döntésre, bennem is bizonyos kétségeket támaszt, nem azért, mintha tiltakoznék, vagy mellette állnék. Egész röviden csak azt a kérdést teszem fel és kérem ezt jegyzőkönyvbe venni, hogy a szervezeti szabályzat 28. §-ának 1. bekezdésében foglalt részt átnézte-e a VB. (Felolvassa fent említett szakaszt, mely szerint döntő fontosságú kérdésekben egyedül a közgyűlésnek van joga dönteni.) Az az érzésem e perben, hogy ilyen kérdésekben a nagygyűlés van hivatva dönteni. Éppen ezért kéri a végrehajtó és intézőbizottságot, hogy mentsék fel az alól, hogy javaslatot tegyen. Kiáltvány ilyen értelmű megfogalmazását nem fogadhatja el.

Takács (Szolnok-Doboka): A kiáltványba nem foglaltuk be pontosan a magyarság kérdéseit. Mind a háromnapos munka felületes és sikertelen marad, kivéve néhány hozzászólást. Kiáltvány semmiféle magyar sérelmet nem tüntet fel kellőképpen, éppen ezért ebben a formában nem fogadhatjuk el.

Bányai László (orsz. alelnök): Közbeszól. Az erre vonatkozó határozati javaslatot a holnapi nagygyűlésen fogják felolvasni.

Csögör Lajos (a magyar egyetem rektora): Kijelenti, miután azt látja, hogy többen vannak, kiknek a lelkében a kiáltvány bizonyos kétséget ébresztett, indítványozza, küldjenek ki két VB és három IB tagot és próbálják meg a kiáltvány szerencsésebb megfogalmazását.

Deák: Azt hiszi, hogy itt az IB-nek olyan szerepe van, ami jogerős és egy felsőbb fórum szervezetének közgyűlése bizott meg. Tehát joga van az egyik közgyűléstől a másikig összejönni és ezeken az összejöveteleken politikai és elvi állásfoglalást hozni. Tehát amikor ilyen dolgokat megszavaz, nemcsak helyi, megyei vagy központi véleményben hoz határozatot, hanem a tömegeket is képviseli. Ez a kiáltvány a kormány felé és a világ népe felé politikai megnyilatkozás. Senkinek nem lehet komoly kételye ezzel az értelmi megnyilatkozással szemben. Akik itt kifogásokat találnak, -az egyik valahogy ide bekerült, azért felelősségre lehet vonni a végrehajtó bizottságot, hogyan őrizte ellen kik kerültek ide be, akik itt kifogásokat emelnek. Vannak még itt, akik félnek az IB-től, ezért nem közlik nyíltan felfogásukat, de burkoltan ellene vannak. Kijelenti, hogy az MNSZ állást kell foglaljon e megnyilatkozás mellett. Azt ajánlja, hogy a revíziós politikát, mely fasiszta jellegű, mely a demokráciát akarja revízió alá venni, ki kell irtani.

Jancsó Elemér dr.: Csatlakozik Csögör indítványához és háromtagú bizottság kiküldését javasolja a kérdéses pontok újra való fogalmazására. Kéri, hogy bővítsék ki még egy mondattal és ahol megemlékeznek a Szovjetunióról, emlékezzenek meg az igazi demokrata angol és amerikai tömegekről.

Duborovszky: Megemlékezik arról, hogy az MNSZ elődje a MADOSZ annak idején egyezséget kötött a román demokráciával, hogy a magyar nép felszabadításáért fog harcolni.

Kifejti, hogy méltatlan lenne az MNSZ-től, ha bizalmatlanságot tanúsítana azzal a román kormánnyal szemben, melynek élén Groza Péter áll. Kijelenti, hogy azoknak, akik még mindig imrédysta politikát folytatnak a reakció szolgálatában és két részre szakítással fenyegetik a népi egységet, nincs itt a helyük. „Mi azért jöttünk össze, hogy azokat a bajokat, melyek kiküszöbölhetők, kiküszöböljük és ugyanakkor hitet tegyünk arról, hogy a romániai MNSZ a demokrácia megvalósításáért, az itt élő összes népek felszabadításáért küzd, karöltve a román demokrata erővel és azzal a Groza Péterrel, aki március 6-ikán adta meg az igazi szabadságot az itt élő magyarságnak. Kéri, hogy a módosítástól tekintsen el az IB.

Palásti (Arad megye): Először is le kell szögezni, hogy az MNSZ milyen szervezet és kiknek a szervezete. E kérdésben a magyarságnak kétféle a véleménye. Egyik része azt hiszi, hogy ők elárulták a magyarságot, másik része a régi MADOSZ-ták és igazi demokrata magyarok, kiknek mi vagyunk a szervezete azt valljuk, hogy ha a román demokrácia ki tudott állni mellettünk a legborzalmasabb terror idején, akkor nekünk is ki kell tartani mellettük. Tehát az MNSZ IB-nek nem azoknak a magyaroknak a véleményével kell törődnie, akik ma ide futottak, holnap máshoz és annak idején nem tiltakoztak a zsidóüldözés ellen, Józsa Béla meggyilkolása ellen, kiknek fáj, hogy Imrédy csodaszarvasa nem sikerült. Tehát az MNSZ csak a demokrata magyar népnek a szervezete és ezek szempontjából, igen, nekünk jogunk van ezt a kiáltványt teljes egészében változatlanul elfogadni.

Borsi: A kiáltványt teljes egészében elfogadja. Az az érzése, akkor keltene bizalmatlanságot az MNSZ a magyarságban, ha a kiáltványt nem fogadná el. A romániai magyarság bizalma a Sztalin-Groza közt váltott táviraton alapszik és aki ebben nem bíz, annak nincs itt a helye. Bízunk a Groza-kormányban, amikor pár hónap alatt annyi eredményt tudtunk elérni, szemben a csehszlovákiai magyarsággal. A bizalmatlanság nem szép, főleg értelmiségeink részéről. Ha így megy, hová jutunk egy-két-öt év múlva? Nem lehet hat hónap alatt helyrehozni azt, amit száz év alatt elmulasztottunk.

Szabó István (Kolozsvár): Tudomása szerint a közeljövőben Groza Péter és Tildy Zoltán közt tárgyalások lesznek. Bízunk mindkettő becsületére, hogy ezt a kérdést a legigazságosabban fogják elintézni. Különbösen sem tartja illetékesnek az IB-t, hogy ebben a kérdésben állást foglaljon a magyar nép nevében. Ez csak elébevágás lenne fent említett találkozásnak. Csatlakozik Csögör Lajos felszólalásához, kéri a bizottság kiküldését és bejelenti, hogy amennyiben ez nem történik meg, s a kiáltvány ilyen szövegezésben marad, lemond az IB tagságáról. (Több hang: Hallgasson, nem kíváncsi senki a véleményére.) Szabó István tiltakozik a leterrorizálás ellen, kijelenti, hogy tagja az IB-nek és joga van felszólalni.

Szalkai: A kiáltvány megszövegezését olyan világosnak látja, hogy csodálkozik, amiért alkalom adódott a vitára. Nagyon kevés és mérsékelt demokrata érzés kell ahhoz, hogy megértsük azt, ami itt alkalmat adott az ellentéteknek és elindította a vitát: a kiáltványnak az a pontja, amely hangsúlyozza az MNSZ IB és VB-jének álláspontját Erdély kérdésében. Ellene van minden érvek Erdély kérdésében, mely a bécsi döntéshez hasonlóan szembeállíthatná a két népet és háborút okozhatna. Nincs min vitatkozni. A mi nemzedékünk egész életét háborúban töltötte el és nem tehetjük ki ismételtlen nemzetünket háborúnak, mely teljes megsemmisítésünkhöz vezetne. Értsük meg, a román demokrácia, akár csak a magyar demokrácia azért küzd, hogy Erdély kérdése soha többé ne legyen probléma. Tudnunk kell, hogy mi csak olyan jelszavakat használhatunk, melyet a román demokrácia elbír. Felelősségünk van a magyar népünkkel szemben, melyet magyar uraink elárultak. Nem a román demokrácia a hibás, hogy sérelmeink vannak, hanem mindnyájan, mert nem támogattuk eléggé a román demokráciát és azok, akik nem tartják lehetségesnek a román demokráciával összefogva a román néppel megbékülni. Szégyennek tartja a bizottság kiküldését és ismételtlen hangsúlyozza, hogy a proklamációt teljes egészében elfogadja.

Barabás: Történelmi pillanatban állunk itt. Felelősek vagyunk a demokrácia jelenéért és jövőjéért. Kijelenti, hogy bízunk a nagy Sztalin marsall ígéretében, ő védelmezője lesz a mi

demokráciánknak és a szabadságnak. Bízunk Groza Péterben is, aki a román demokráciával együtt velünk harcol azért, hogy végre eljőjön a demokrácia igazi diadala. A kiáltvány szövegét végighallgatva és azon elgondolkozva az a véleménye, hogy mégis változtatni kellene a szövegen, mely végeredményben senki ellen nem irányul, de alkalmat adhat arra, hogy az MNSZ-szel való egységet megbontsa. Ha jól meggondolva és egységesen határozunk e tekintetben, akkor megőrizzük az egységet, a bizalmat magunkkal, az elnökséggel, az egész magyar néppel szemben.

Fejős: Mi ismerjük ezeket a történelmi filozófiákat, amit ide hoznak kifogásnak. Annak idején az illegális időből ismerjük, amikor a Maniu-demokrácia összefogott a Gyárfási Elemér demokráciájával, akivel nagyon jól értették egymást. Vannak köztünk emberek, akik állítólag hívei a demokráciának, de nem Grozának. Talán Maniuvál? Nincs itt helye az ilyen demokráciának. Az új szövegezés sem érne semmit, mert az sem lenne jó.

Mikó Gábor (Kolozsvár): Úgy látja, hogy a kiáltvány állást foglal olyan természetű kérdésben, amelyben a MNSZ-nek nincs joga állást foglalnia. Ez külpolitikai állásfoglalást jelentene, mellyel semmiképpen nem ért egyet.. ez ellen tiltakozását jelenti be.

Molter Károly (Kolozsvár): Az az érzése, felesleges a vita. Az egész fogalmazási kérdés, kéri, hogy küldjék ki a bizottsághoz.

Csögör Lajos: Szövegezzék át bármiképp, a maga részéről elfogadja.

Balázs Péter (Kolozsvár): Ha még mindig akad, aki nem akarja megérteni, mit jelentett az a bestiális bécsi döntés, amely népünket és magyarságunkat a tönk szélére juttatta, az menjen ki az állomásra, hogyan néz ki. Az a szerencsétlen magyar paraszt és munkás, akkor rá fog jönni, mit jelentett, nincs szükségünk ilyen bécsi határra. Még mindig ilyen vitákon akadozunk, akkor el kell vetni magunktól azt a régi, demokrata és mondhatni kossuthi eszmét, hogy végre megteremthessük a Duna-medencei népek nyugalalmát. Vagy azt akarjuk, hogy népcserével alkalmat adjunk a román reakciónak, hogy a magyarságot kidobja erről a földről?

Fodor István: Itt a határkérdésen fordul az egész vita. Csodálkozik, hogy erről vitatkozunk, amikor egyik gyűlésen leszögeztük, hogy Erdély Erdély népeie kell, hogy maradjon. Elvárja az értelmiségiektől, kik ha elvállalták a magyarság ügyét és hogy a MNSZ Intézőbizottságának tagjai legyenek, akkor ne is gondoljanak arra, hogy Erdélyt ismét ketté lehessen vágni. Mi Erdélyben az egész Erdélyt értjük, ezt az értelmiségieknek kellene tudniok legjobban és azt is fogjuk érteni a jövőben is. Nézzük meg ki itt az ellenzék. Nézzük meg azt a részt, akik teljesen szívükön viselik az erdélyi magyarság sorsát: azok a haladó szellemű demokrata munkások, akik vállalták, hogy mindig meg fogják állni a harcot tűzön-vason keresztül. Előbbiek munkáját nem tűrhetjük tovább. Be kell jelenterünk a haladó szellemű értelmiségieknek, jöjjenek velünk, szívesen látjuk, ne akadályozzanak munkánkban, hanem támogassanak.

Csiki György: Egyik előző felszólaló az aggodalmának adott kifejezést, nehogy ezen kiáltványon keresztül kettétörjük a MNSZ vezetőségének egységét. Logikus, szép, tudja, hogy az int. biz., amikor ezzel a kiáltvánnyal jött, nem azzal az intencióval tette, hogy a vezetőség egységét kettétörje. Emlékszik, amikor megtörtént a bécsi döntés. Azok az emberek nem voltak fellázadva és felháborodva, hogy -ami először történt meg -Erdélyt kettévágták. Ha még egyszer megtörténne Erdély kettévágása, akkor nem lennének árulói a magyarságnak? Akkor miért nem fogadjuk el e kiáltványt, presztízskérdésből? Vagy azért, mert nem felel meg nekünk politikai szempontból, amit az MNSZ végrehajtó és intéző bizottsága élénk tár? Azért jöttünk ide, hogy az ország magyarjainak ügyét és baját megtárgyaljuk, egyes országos kérdéseket vagy pedig civódva váljunk el? Munkás szemmel nézzük a dolgokat, praktikusán oldjuk meg a kérdést és ne filozofáljunk, mert az tendenciózus kerékkötés. Nincs mit vitatkozni. Utána kellene nézni, hogy a döntés a mi vagy a közgyűlés feladata. Minket választott meg a közgyűlés, mi vagyunk a felelősek.

Kovács Andor: Jönnek egyesek, hogy milyen hatalmas felelősséggel tartozunk. Igaz. Ennek a felelősségnek a tudatában voltak akkor is, amikor az illegális időkben a MADOSZ volt az egyedüli szerv, amely tiltakozott a hitleri döntés ellen. Miért nem emelték fel akkor tiltakozó szavukat? Ezt az IB-t a demokrata magyar nép küldte ide. Ez a bizottság hivatott arra, hogy felelőssége tudatában határozzon és döntsön.

Kovács Elek: Nagyon sajnálja, hogy a MNSZ IB-ában vannak olyanok, akik nem ismerik a magyar dolgozók programját, a MADOSZ-t és mégis vállalják a szerepet. MADOSZ programja nem változott, sokszor hozta nyilvánosságra, hogy a határ ide-odatologatásával a magyarság sorsa nincs megoldva és mint ilyen szerv nem is foglalkozunk ezzel a kérdéssel. Kívánságunk inkább az, hogy ne legyen határ, mely elválasztja a magyart. Úgy tudja, hogy a bécsi döntésen és azon, hogy Groza idejében Észak-Erdélyt Romániához csatolták, már túl vagyunk. Az az érzése, aki a kiáltvány ellen volt szívesen venné a határ ide vagy oda való ismételt tologatását. A probléma világos: a magyar-román kérdés nem határkérdés, hanem a határok feloldása. A kiáltvány ellen semmi kifogásolnivalót nem talál, minden a szíve szerint van, csupán megállapítások, melyek nem újak és nem veszélyeztetik a magyarság érdekét. Ha tagjaink 50 %-át is elveszítjük, akkor is sikerülni fog programunk, garanciánk erre a Vörös Hadsereg, mely minket ebben támogat.

Czikó Lőrinc: Legyünk nyíltak, külpolitikáról van szó. A három nap alatt itt észrevettük, kik voltak állandóan az ellenzékiek. Aki a bécsi döntést újból kívánja, gondoljon a bukovinai csángók sorsára, akik teljesen megsemmisültek, mert hol a horthysták mészárolták le őket, hol a szerbek. Valószínűleg újból ilyenféle döntést kívánnak. Örvendene, ha minél előbb megtörténne a találkozás Tildy Zoltán és Groza Péter közt. Éppen Groza volt, aki a magyar és szerb. barátságot összehozta. Sokkal kényesebb volt a szerb-magyar kérdés, mint a magyar--csehszlovák kérdés. Ne legyen határ és útlevelekényszer azoknak, akik Magyarországra szeretnének menni, vagy onnan ide akarnak jönni.

(Név hiányzik): Az a véleménye, annyit beszéltünk már, hogy el is felejtettük, mit akarunk tulajdonképpen. Már augusztus 23-án kijelentettük, hogy a bécsi döntés semmis és így már akkor vállaltuk a népszerűtlenséget. Ugyancsak harcoltunk a Groza-kormányért és továbbra is harcolunk és vállaljuk és elfogadjuk, hogy e bizalmat tovább folytatjuk, nem ellene, hanem mellette, benne 100%-osan megbízunk. (Taps) Azt hiszi azonban, hogy korai ez a taps. Ez a politikai programja az MNSZ-nek, amit vallunk még továbbmenően is, ellenben az MNSZ VB meg kell hogy válogassa azokat a politikai eszközöket, mellyel a szervezetet és a romániai magyar népet vezeti. Éppen most győztünk meg arról, hogy tömegeink nagy része nem sorakozik fel mellettünk, kérdést tesz fel a VB-nek. Mielőtt feltenné, ellene van Csögör indítványának, mert mi szövegezési hibát nem találtunk, de időszerűnek és célszerűnek tartjuk és éppen most, amikor ezekről a szervezeti gyengeségekről meggyőződhetünk, most alkalmasnak találja-e, hogy a kiáltvány nyilvánosságra kerüljön és nem volna-e helyesebb, ha az ebben foglaltakat határozati javaslatunkban mondanánk ki. Nem mondanánk mást, mint amit eddig is vállaltunk. Határozati javaslatunkba belefoglalhatnánk anélkül, hogy külön kiáltvánnyal forduljunk az ország magyarságához.

Krajnik: A 3 nap alatti beszámolókból azt hallottuk, hogy szervezeteink gyengék, hogy a tagok nem sorakoznak fel. Ennek oka az is, hogy olyan IB tagjaink is vannak, akik csak színleg tartoznak közénk. Ha ez nem lenne, akkor a sok vita elkerülhető lett volna. Most látja az idejét annak, hogy az int. bizottság távoztassa el soraiból azokat, akik azért élnek Sztalin és Groza nevével, hogy félrevezessék azokat, akikkel együtt dolgoznak. Már aug. 23-án semmisnek mondtuk ki a bécsi döntést és harcba szálltunk mindazokkal, akik arról álmodoznak, hogy az megismétlődik.

Lőrincz László: Azt kéri, csak azok kérjenek szót, akik ellenzik, hogy a gyűlés hamarabb befejezhető legyen.

Bálint András (Kálnok): Nem azért jött, hogy politikai szónoklatot tartson. Úgy érzi, egyik tagnak sincs jogában, hogy a másik munkáját kritizálja, mert minden községnek, megyének megvan a saját kiküldöttje. Ez a kiküldött pedig felelős megyéjének, községének a történetéért. Azt kell eldöntenünk, illetékesek vagyunk-e mi, vagy a közgyűlés hivatott e kérdésben dönteni.

Szabó Pál (Arad): Itt Észak-Erdélyben úton-útfélen azt hallja, hogy az itteni magyarság nincs felszabadulva, csak a dél-erdélyiek. Itt meg is látszik ennek a nem-felszabadulásnak a szelleme. Itt az országos értekezleten hallja, hogy az egyes szervezetekhez nem iratkoznak be, tagok nem fizetnek tagdíjat, elmaradoznak. Ez mind annak a következménye, hogy olyan vezetők állnak a megyék és falvak élén, akik Bocskay-sapkával járnak és abban reménykednek, hogy a határt megváltoztatják és őket visszacsatolják nem a demokrata, hanem az Imrédy-szellemű Magyarországhoz. Amikor Észak-Erdélyben a taglétszám csökken, Dél-Erdélyben napról napra emelkedik. A dél-erdélyiek érzik is a felszabadulást, nem úgy, mint az észak-erdélyiek, akik úgy értelmezik ezt, hogy a másik nemzetiségein uralkodhatnak. Ahogy dél-erdélyiek a falvak lakosságát a 25 éves elnyomás alól felszabadítottuk, meg tudjuk győzni arról, nincs értelme rajongani és fájón vágyani azokért a színekért, melyek vérözönbe kergették emberek százezreit. Meggyőzték az ottani magyarságot arról, ne követeljék a magyar szint, amikor évek múlva amúgy is csak egy szín lesz. A májusi országos kongresszus megválasztotta a 100-as IB-t, utóbbi pedig a végrehajtó bizottságot. Belénk a kongresszus bizalmi fektetett, ez pedig a VB-be. Most megrendült a bizalmunk, hogy új bizottságot akarunk kiküldeni, mely tanulmányozza a kiáltványt? Ez azt a látszatot keltené, mintha új végrehajtó bizottságot akarnánk választani. Egyet szögezzünk le, a kongresszus megbízott bennünket, mi a VB-t, hogy nem Imrédy, Szálasi vágy Horthy propagandával intézzük a romániai demokrata magyarságnak a sorsát, hanem népünk fiai intézik azt és ezek - hisszük még életük árán is segítik a román demokráciát magyar demokrata erővel kiépíteni. Azok, akik olyan kijelentéseket tesznek, hogy ha nem viszik keresztül, amit ők akarnak kilépnek az IB soraiból, lépjenek, akad helyettük száz más.

Fodor Pataky Ádám (Kolozsvár): Az a gondolat fojtogatta, ami a mai értekezleten sokszor felvetődött, hogy ki vagyunk téve annak, különösen egyesek szerint és valószínűleg átmeneti időre, hogy nem lesz többé szimpátiánk a tömeg előtt, vagyis a tömeg nem fog követni. Ahogy erről gondolkozott, eszébe jutott, hogy amikor a világhatárát behatolták és idegen földre, idegen érdekekért vitték elpusztulni, két kézzel kapaszkodott beléjük, hogy értsék meg, a pusztulásba viszik, elárulták őket; nem követte a tömeg, egyedül maradt. Továbbmenően olyan helyre vitték őket, ahol a pokolnál is rosszabb és azt igyekeztek nekik magyarázni, hogy minden zsidó hazaáruló. Még akkor sem vesztette el a fejét. Akkor is tudta, hogy eljön az idő, amikor neki lesz igaza. Az az érzése, hogy az MNSZ ebben a proklamációban nem is mondott újat, ez folyománya annak a következetes, egyenes politikának, melyet a magyar dolgozók szövetsége sokkal nehezebb időben, mint amilyenben vagyunk, keresztülvitt, továbbra is szilárdan kell, hogy megértsük. A maga nevében is arra kéri az IB-t, hogy valóban, ahogy megnyilatkozott, a vitát zár, a le. A proklamációban benne van, hogy a magyar-román kérdés nem határkérdés, hanem a határok feloldásának a kérdése. Amikor a Szovjetunió nemzetiségi politikáját beváltotta és a nehéz időben is megvédett minket, akkor egyetlen ember sem volt köztük, aki kétségbe nem vonta azok állítását, akik a szovjetről hazugságokat állítottak. Ezért azt kívánja hozzáfűzni még a proklamációhoz, hogy egy mondatban hangsúlyozzuk, hogy az erdélyi magyarság elsősorban a Szovjetunióban bízik; mely tartós világképét akar.

Mozsár András: Általában a kiáltvány két pontját kifogásolták: egyik az erdélyi határkérdés, másik Groza miniszterelnök neve. Ez a két Erdély harcát veti fel. Tisztában kell

lennünk azzal, mit jelent, ha újból határkérdéseket, újból neveket vetünk fel. Nem egészséges politikája az MNSZ-nek, hogy ezeket a kérdéseket feszegeti. Tudja, mint az előtte szólalók is említették, itt újat nem mondunk, az MNSZ már a kezdet kezdetén leszögezte álláspontját. A maga részéről teljes egészében elfogadja a kiáltványt.

Dávid Sándor: Most jön rá valójában, hogy úgy a gazdasági, mint a többi bizottságot miért támadták ma olyan tudatosan. Talán azért támadják a gazdasági bizottságot, mert nem járult hozzá az ország újjáépítéséhez úgy, ahogy kellett volna. Ezzel nem kritikát akarnak gyakorolni a munka felett, hanem kompromittálni akarták az MNSZ-t azzal, hogy nem szolgálja a magyar érdekeket. A háromnapos értekezlet után csak az aug. 23-án hozott határozatokat akarjuk felfrissíteni, amit vallottunk és vallunk. Itt azzal hozakodnak elő, hogy történelmi pillanatokot élünk. Igenis tisztán látszik kibontakozni az, hogy kompromittálni akarják a szovjet szövetséget Erdély kérdésében, amely nyíltan, becsületesen kiáll a nemzetiségi kérdés mellett. Azt a zászlót, amelyet aug. 23. előtt illegálisan használtunk, ma nyíltan kibontjuk és Erdély kérdésében és a nemzetiség kérdésében a román demokráciával közös az utunk és a fasiszta maradvány kiirtásában. Zászlónkat magasan fennhordjuk ma is, mert megalkuvás, meghátrálás nincs előttünk.

Ambrus: Az a kérdés merült fel, hogy az MNSZ IB által kibocsátott kiáltvány nem időszerű. Ez a kérdés most nagyon is időszerű, amikor az erdélyi magyarság reprezentánsai összeültek megtárgyalni, hogy az erdélyi magyarság érdekeit milyen formában tudjuk megvédeni, és lefektessék az új irányvonalat. Éppen ezzel a kiáltvánnyal kell megerősíteni azt a szimpátiát, amit a Groza-kormány Magyarországon kiváltott, továbbá amelyet Rákosi üzenete Erdélyhez kiváltott, amelyben felhív a román demokrácia megerősítésére, amelyen keresztül a magyar demokrácia is megerősödik. Az egyetemes magyarságnak léte vagy nemléte forog kockán és attól függ, hogyan sikerül megvalósítani az ún. Duna-völgyi népek szabad államát. Ez a kiáltvány ennek a célnak az első lépését szolgálja. Fel kell számolni azt a határt, mely szétválasztotta népünket. E határnak nem választónak kell lennie a magyar és román nép közt, hanem összekötő kapocsnak, amelyen keresztül felépülhet a Duna-völgyi népek szabad hazája.

Juhász Lajos: A bécsi döntés alkalmával azok, akik ott maradtak úgynevezett népszerűtlenségen mentek át. De ma bebizonyosodott, hova vezetett a bécsi döntés, a békéhez-e vagy a háborúhoz. Itt arról van szó, hogy a külföldi reakciók és a soraink közti reakciók szét akarják rombolni az egységre törekvő munkánkat. Nézzünk szét a Szovjetunióban, mely megmutatta, hogyan élhetnek testvériségben a különböző nemzetek, vagy Angliát nézzük, mely a népeket gyarmatosítja és Görögországban a fő fészket támogatja, vagy Titót, aki nemzetiségi egyetértést akar megvalósítani. Főleg időszerűségnek tartja a kiáltványt teljes egészében el nem fogadni. Vezetőinkben teljes bizalmunk megvan, ők tudták, mikor kell szőnyegre hozni ezt a kérdést. Azért hozták most, hogy sokan, akik ábrándokban élnek, ébredjenek fel.

Szepesi Sándor: Két történelmi tény ragad ki. A bécsi döntéskor szeptember 3-án a börtönben ültek MADISZ-isták és onnan hallották a hatalmas tüntetéseket, szívszorongva várták, mi történt és már akkor a börtönben tudták és leszögezték, hogy Erdély sorsa meg van pecsételve, mert ha a bécsi döntés megvalósul, azért mindkét népnek a vérével kell fizetni. Másik pillanat 1945. év február, amikor a havas vagon oldalán küldötte le Nagyváradra az ODA erdélyi központjának bizottsága. Lehetetlen helyzetet talált Nagyváradon. Mindenki azon volt, mikor csatlakoznak vissza Magyarországhoz. Ilyen helyzet mellett kellett Nagyváradon hatalmas gyűlés előtt leszögeznie, hogy két utunk van: vagy vállalja Bihar népe azt a szerepet, mely össze kell hogy kösse a két népet és békét teremtsen a két nép közt, vagy nem vállalja. A nagygyűlés vállalta. A kiáltvány nem mai probléma. Rég tudta, hogy az ilyen formában kell hogy bekövetkezzen. Azt is tudja, hogy a legnehezebb időkben mindenki (még az ellenzékiek is) mellette állt, mert azt remélte, hogy ezzel a szövetséggel ki tudja vezetni

kátyúba jutott szekere a kátyúból. Azóta világszerte olyan reakció vetette fel a fejét, amely befolyásolja az itt élő reakciót is, mely igyekszik e szekérbe belefogódzkodni abban a reményben, hogy az ő kiváltságos helyzete továbbra is ezen keresztül biztosítva lesz. Nem népe fájdalma, hanem az ő egyéni, jól meggondolt érdekét kívánja szolgálni. Felszólalónak nem számít semmi, csak magyar népe sorsa és e nép sorsáért való küzdelmet, áldozatot akkor is vállalt, amikor ezért börtön és kínzókamra jutott osztályrészül. Továbbra is vállalja ezt, mert tudja, meghatározott út ez és ezen az úton jutunk el népünk felszabadításához. Azon csodálkozik, hogy az értelmiségiek, kiknek jobban kellene ismerniök a történelmet, mint ők, egyszerű munkások, a tanárok, akik az iskolákban a katedrákon történelmi távlatokban tudnak beszélni és ma egyáltalán nem tudnak történelmi perspektívákat maguk elé képzelni. A társadalmak fejlődése, megváltozása soha nem ment máról-holnapra, miért kívánják, hogy éppen máma legyen és történjen az meg. Komolyan nézzenek szembe a kérdésekkel, mert azok, akik ellenségei az olyan társadalmi fejlődésnek, ma is azok és ha azok, akkor el kell őket gázolni. Ma délelőtt - és ez bizalommal kell hogy eltöltsön és erőt kell hogy adjon - Szenkovits Sándor az Országos Szaktanács főtítkára mondta el, nem állunk egyedül a harcban, 65-75 millió munkás harcol a népek felszabadításáért minden időben. E népek csoportjába tartozunk mi is. Tehát nézzük meg jól a kérdéseket, mert ez a harc nemcsak a mi harcunk, hanem a világ 75 millió munkásának a harca, a felszabadulni vágyó sok milliós gyarmati népek a harca.

Horvát Ilona: Teljes egészében elfogadja a VB kiáltványát.

Imecs: Attól tart, ha ez a kérdés olyan nehezen ment idebent, a közgyűlésen még nehezebben fog menni. Azt tanácsolja, hogy ezt a kérdést előbb jobban vitassuk meg, esetleg adjuk ki az újságban és a testvérszervezetek véleményét is kérjük ki. Helytelen lenne, ha ez szervezetünk összeroppanásához vezetne.

Szőcs András: Értelmiségi, nem akart felszólalni, de mivel az értelmiségieket támadás érte, kötelességének érzi felszólalni. Az a kérdés, hiszünk-e a demokráciában, tudjuk-e mi az, mert itt ma ismételték régi dolgokat. Tudjuk-e mi a demokrácia, tehát szembe akarunk-e szállani azzal a magyar reakcióval és sovinizmussal, amellyel szemben harcolni kell és le akarjuk leplezni azt a folyamatot, amely a lelkeket most állítja szembe az igazi és tiszta demokráciával. Legalább az NSZ számoljon le a reakcióval és sovinizmussal. Az MNSZ természetesen harcos szervezet, tehát neki nyíltan és világosan színt kell vallania és kint is színt vallunk mindenkivel szemben, hogy tudjuk, ki áll a demokrácia alapján, ki akarja a valódi demokráciát megvalósítani és a demokráciát és a Groza-kormányt támogatni. Mert hogyan lehetünk mi őszinték, ha félszeggel Budapest és félszeggel Bukarest felé nézünk. Akkor színjáték lenne az egész MNSZ. Tehát ha egyik oldalról kérdéseinket próbálnánk megoldatni, de nyitott ajtónkat hagynók a másik felé, tehát nem volnánk őszinték, becsületesek, nem volnánk méltóak az MNSZ által hirdetett demokráciához. Általánosítani nem lehet, mert vannak értelmiségiek is, mint felszólaló, - akik a kiáltványt elfogadják és üdvözlők.

Kuti Pál (Nagyszeben): Amikor Nagyszebenből Marosvásárhelyre érkezett, az a kósza hír járt itt, azért gyűlt össze a száztagú intézőbizottság, hogy Erdély sorsáról döntsön. Mi akkor döntöttünk Erdély sorsáról, amikor a nagy szovjet barátunkba és a Groza-kormányba helyeztük teljes bizalmunkat, és a Groza-kormány megadja az itt élő népek teljes jogait. Akkor nem lehet visszakívánni a bécsi döntést azoknak a magyaroknak, akik a románokat terrorizálták, Dél-Erdélyben pedig a románok terrorizálták a magyarokat. A nagyszebeni magyarok nevében azonosítja magát a proklamációval. Elég vér folyt nagy uraink vezetése mellett és most hallgassunk munkás és iparos vezetőinkre. Célunk megnyerni azt a becsületes, demokrata román népet, amely tiszteletben tartja a román demokráciát. Észak-Erdélyben olyan egyének kerültek az MNSZ-be, mint elnökök, titkárok, akik nem állják meg

a helyüket, csak a börtönökben. A magyar munkást még egyszer nem lehet félrevezetni, mint a múltban.

Szőcs Béla: Nehéz ez a kérdés. Ebből származnak a viták is. Kétségtelenül igen nagy felelősséggel tartozunk. Nagyon népszerűen ez a kérdés és mégis szembe kell nézni vele, mert ez nem határkérdés, hanem a demokrácia kérdése. 1939-ben, abban a nagy revíziós hullámban is megtartotta a MADOSZ az álláspontját, és antirevizionista lévén itthagya a tömeg nagy része akkor is. Most is számolni kell ezzel. De a történelem igazolni fog, mint ahogy az 1939-es álláspontot is igazolta. Ha akkor a dolgozó tömeg melléjük állt volna, legalábbis elkerülhető lett volna a háború. Ez kell hogy megszabja álláspontunkat és ebből kell leszűrniünk határozatunkat. Újra megismétlődhetik a történelem, ezt láttuk évszázadokon keresztül. Mi a haladás útján vagyunk. Ez a kérdés ma nemcsak erdélyi - hanem nemzetközi kérdés is.

Itt ütközik össze és élesedik ki a reakció harca Délkelet-Európában. Amint Luca és Szentkovits is ismertette, a háború tűzfészkévé akarják ismét tenni e területet. Szőcs Béla tudja, mivel kell szembenéznie és szembe fog nézni még akkor is, hogyha itthagya nagy része annak a tömegnek, kik politikai éretlenségük miatt tegnapelőtt imrédysták voltak, azután nyilasok, mert érdekeik így kívánták meg. Bízunk abban, hogy ezek bármilyen krízist idéznek elő, a szervezet át fogja tudni hidalni. A vitára azonban vigyázni kell, ne személyeskedjünk, ne vádaskodjunk, hanem keressük meg azt a módot, lehetőséget a vita mellett, mert nem kétséges a kiáltvány elfogadása hogyan tudjuk a legjobban, legkönnyebben, legeredményesebben megértetni odahaza a szervezeteinkkel.

Benedek: Viták hangzottak el, melyeket el kell távolítani. A reakció szüleménye, mely máma máshol is megnyilvánul. Nagyon szép és helyes, hogy itt szint vallott pár testvérünk esetleg meggyőződésből és nagyon helyes, hogy a testvérek rámutattak a kérdésekre. Itt ma már felvetődött az is, hogy kik is vannak az intéző bizottság tagjai közt, mert megtörtént Háromszék megyében olyan is, amit demokratikusan gondolkozó ember nem tesz, hogy az egyik intéző bizottsági tagunk Háromszék megyében aug. 12-én a Groza-kormányt kompromittáló kijelentéseket tett, melynek visszhangja hozzá is eljutott. Az illető neve Sáska, Kézdivásárhelyen. Pl. felvetődött az a kérdés, hogy nem jók az instruktorok, mert nem bírják a nép szimpátiáját. Nem jók, mert olyan dolgokkal, programmal jönnek ki, melyek nem rokonszenvesek a reakciók előtt. Kéri a konferenciát, a kiáltvány szövegét teljes egészében fogadja el.

Vargacsik Lajos: Sokan önálló Erdélyt kívánnak, sőt vannak, akik egyenesen Horthy vagy Szálasi Magyarországhoz akarnak csatlakozni a történelem kerekével szemben, amely mindig előre megy és hátrafelé nem. Nem hozhatunk egyetlen határozatot sem. Nézzük meg azokat a kérdéseket, amelyek minket a legjobban érdekelnek. Egyetlen célja van általában minden népnek, tehát minden földművesnek nemzetiségre való tekintet nélkül, valamint a munkásnak, hogy harcoljon az igazi ellenség: a fasiszta hordák ellen, akik a legnagyobb bajt hozták az emberiségre. Ha ezt a közös ellenséget legyőztük, biztosítjuk népünknek, saját magunknak a közös demokráciát. Ha valamely országban demokrácia van, az mindenki számára egyforma kell hogy legyen. Tehát mindegy az, hogy angol, török, francia vagy bármilyen nemzetiségi demokrácia is, mert a demokrácia minden népnek egyenlő jogokat kell hogy biztosítson. Azonban itt sem akarunk megállni. Ma a demokráciát csupán azért akarjuk biztosítani, hogy elérjük később céljainkat és hogy biztosítsuk a demokrácia igazi tömegének a nép által felépített szebb, jobb, új, becsületesebb társadalmak felépítését, amely nem más, mint a munkások által felépített, munkások és parasztok szabad társadalmá. Ha önálló köztársaság kimondásával jönnénk, esetleg kárára lennénk a gyenge román demokráciának, ezzel szemben erős védőfalat építenénk Romániában, Maniuék jönnének uralomra, elzárnánk a Szovjetunió határát. Nem szabad a kultúrának és mindenféle demokrata irányzatoknak útját elzárni egész Európa többi országaitól, tehát éppen ezért a

Szovjetunió célja az, hogy elsősorban a saját szomszéd államaiban biztosítsa a demokráciát, annál is inkább, hogy ez a demokrácia továbbterjeszhető legyen az egész világon. Nem pártolhatjuk az angol imperialista demokráciát, hanem csak a munkások és parasztok által felépített igazi munkástársadalmat. Ennélfogva az a véleménye és az kell hogy legyen minden igazi demokrata véleménye, hogy támogassuk a vezetőség által lefektetett irányelvet.

Elnök felkéri a megjelenteket, hogy mielőtt szavazásra kerül a sor, mindenki távozzék, csak az IB tagok maradjanak a teremben.

Kurkó Gyárfás: Kötelességének tartja még egyszer felolvasnia kiáltvány szövegét, hogy jobban megértsük, azután szavazásra bocsátja. Hiszi, hogy a demokrata szervezetünk nem lehet elfogult az ellenvéleménnyel szemben sem. Hogy politikai kiáltványunk megszületett, az nem egyhangú vagy egy személy által javasolt vélemény. A VB igen sokat vitatkozott felette. Ha mi kimerítő vitával szövegezzük meg minden egyes szót, akkor természetes, hogy százas bizottságunknak is van véleménye és ezért ragaszkodott ahhoz, hogy mindenki, aki hozzá akar szólni, tegye meg megjegyzését, azt azonban megállapította, hogy egyszeri átolvasással nem figyeltük meg mindenhol, és sokan félreértelmezik. Ezért még egyszer felolvassa és azután megszavaztatja azt, hogy szövegező bizottságot nevezünk-e ki, vagy nem és hogy ki van mellette, vagy ellené. - A kiáltvány szövegét ismételtelen felolvassa.

Csőgör Lajos: Kijelenti, hogy első felolvasás utáni véleményét a második felolvasás után visszavonja és a kiáltvány szövegét teljes egészében elfogadja. Még annyit tesz hozzá, ha módot adtak volna arra, hogy nyugodtan elolvassa, első felolvasás után elfogadta volna.

Kurkó Gyárfás: Az egész ügyet parlamentáris formában kívánja elintézni és így is fejezi be. Minden feszélyezettség nélkül álljon fel, aki ellene van.

Ellenzék: 1 személy.

Mellette van: 52 személy.

Nem szavaz: 2 személy.

A 11 VB-tag mellette foglalt állást.

Csákány Béla: Megállapítja, hogy összesen 69 IB-tag jelent meg a VB-tagokkal együtt.

Kurkó Gyárfás: Pár szóval kíván hozzászólni megnyugtatóképpen azokhoz, akik aggodalommal figyelték ezt a kiáltványt. Ma igen sok sérelmet és alapos sérelmet említettek meg a felszólalásokban. És ezek a sérelmek pontosan ebből a rövidlátó politikánkból származtak, mely azt hitte, hogy a határ ide-oda való tologatásával meg tudjuk szüntetni a bajokat. Hogy ma CASBI-ról annyit beszélünk és az állampolgárságról, hogy nincsenek iskoláink, tanítóink, minden ebből a politikából származott és az, hogy Dél-Erdélyből el kellett menekülni ide, innen pedig vissza Dél-Erdélybe, most itt a házunkat elveszik, ott nem adják vissza, melyet ha mi most nem tudnánk újra megismételnénk. Elhangzott már a gyűlés megkezdésekor, hogy a mi politikai álláspontunk határozott, nyílt, egyenes, minden további utógondolat nélkül. Öszintén mondja és ezt fogja vallani a jövőben is, hogy mi a román demokráciával szoros testvéri együttműködésben akarunk dolgozni. Mi akarunk lenni a kapocs a két nemzet szövetségre lépése közt, úgyszintén a Szovjetuniótól várjuk azt a támogatást, mely nemcsak a mi kérdéseinket tudja megoldani, hanem az egész világ haladó demokráciájának és elnyomott népeinek komoly garanciája, előharcosa. Amikor ezt itt kifejtette, azt a kiáltványt tükrözte vissza politikai beszámolónk, és a beszéd a mai lapban meg is jelent. Hogy újból ne essünk olyan máról-holnapra látó politikába, azért tartottuk és tartjuk szükségesnek, hogy ma, éppen akkor, mint ahogy egyik testvérünk mondotta, a reakció most csap össze a demokráciával. A nemzetközi reakció éppen itt, a Duna-medence kis népeit választja tűzfészeknek, világosan és nyíltan kifejezhesük azt az óhajunkat, amit eddig is vallottunk, hogy szövetséget akarunk a Duna-medencében élő összes kis nemzetek közt. Ebből származik tehát a kiáltvány, nehogy elszigetelődjék, hogy a reakciónak újabb talajt biztosítson. A fasiszta fészek eltüntetésére újból egy egészséges ország helyett tizet hozzanak létre, és azt rángassák, amint nekik jól esik, hanem a történelem folyamán

állandóan támadásnak kitett, odadobott népek végre saját sorsaik felett, saját maguk döntsenek, minden külső imperialista politika beavatkozása nélkül. Ezért ma kiállunk és kiáltjuk, hogy az a politika, amit a múltban folytattunk, az az ellenkezője volt akaratunknak. Hogy hova vezetett, azt a mai értekezleten is lehetett tapasztalni; utóízét: nyomor, könny, szerencsétlenség, földönfutás, lakáshiány, hidak összerombolása stb. Ma, amikor leszögezzük álláspontunkat, ebben a történelmi pillanatban is, mindennek a figyelembevételével tesszük meg és tettük meg ezt a lépést és ha akadnak magyarok az országban, akik azt hiszik, hogy jobb egy áttelepítés, amit előkészítettek és amiről tudomásunk van és éppen az ellen kellett leszögeznünk álláspontunkat, akkor az út nyitva áll előttünk, akkor egész nyugodtan szedhetik 450 kg-os csomagjaikat és átmehetnek arra a Magyarország és Románia közt. Arról biztosíthatják testvéreink az egész romániai magyar demokráciát, hogy a felelősséget, ahogy a múltban vállaltuk, vállaljuk a jövőben is, és hogy ezzel tettük meg és tesszük meg azt a lépést, amellyel a nyomorból akarjuk kiemelni népünket, amellyel pont azt fogjuk elérni sokkal rövidebb idő alatt, amiért tudatlanságánál fogva vágyódik, a teljes nemzeti felszabadulásért és teljes gazdasági boldogulásért, felemelkedésért és kultúrájának saját anyanyelvén való működéséért. Ezzel be is fejezzük mai megbeszélésünket és nem tudjuk, hogy most már folytassuk-e a beszámolókat, vagy megnézzük az ifjakat is.

Csákány dr.: Szócs Bélát bízta meg, kérdezze meg a villanytelepet. Ha van villany, talán bízzuk meg a VB egy tagját, hogy az IB két-három tagjával az ifjúsági estélyen képviseljen minket, jelentse be, hogy munkánkat folytatjuk.

Szócs Béla: Felkéri az IB tagjait, menjenek le a kultúrpincébe vacsorázni. Egyben bejelenti, hogy reggel 4-ig lesz villany. Az IB 1/2 órás vacsoraszünetet rendel el, majd utána a gyűlést folytatja.

4.

Luca László beszéde

Vannak dolgok, amik sérelmek, amit a múltban nem lehetett megoldani. Az MNSZ átváltoztatja magát panaszirodává. A román népnek is vannak sérelmei. A román munkásságnak is összébb kell húzni a munka derékszíját, hogy ki tudjunk vergődni ebből a nyomorúságból, amit a fasizmus, a szálásizmus hozott ránk. Meg kell szenvedni a népnek a háborúért, nem volt a nép egységes, nem tudott ellenállni a fasizmusnak. Meg kell fizessünk, nem egy könnyű dolog és ha tényleg ismernék testvéreink, a munkásság, a földművesség a mai helyzetet Magyarországon, meri itt a háború jobban pusztított, mint Romániában, jobbra megértenék, hogy nem szabad csík a saját dolgainkat nézni és ne kapcsolódjunk be az általános helyzetbe.

Ennek a román népnek is vannak sérelmei, van egy jóindulatú kormány, mellyel szemben áll egy csomó reakciós gazdasági ellenállásával, gazdasági szabotálásával. Könnyű kiabálni, hogy nincs pénz, ugyanakkor abban a bankban liberálisoknak kiadnak kölcsönt, de nem adnak kölcsönt a termeléshez, a város gazdasági életének újjáépítésének szükségletére, hanem kölcsönöket adnak fekete ügyben, börzespekulációba fektetik bele. Feketén szerzik be az árut és feketén hordják ki az országból és a munkásságnak, amely várja helyzetének javulását, nem segítenek megjavítani helyzetét. Esetleg azzal lehetne javítani a helyzetén, ha minden spekulánst felakasztanának. Úgy gondolják, akkor nem lesz több feketéző. Ha a munkásság éber az üzemben, ha a gyári bizottság nem fog összejátszani a gyárossal és nem együtt fognak feketézni, akkor hamarabb meg fog oldódni a kérdés.

Csak úgy lehet megoldani a termelés fokozását, ha az egész munkásság támogatja. Van egész sor nehézség: szénhiány, petróleumhiány, szállítási nehézségek. A háború tönkretette a

vasutakat, a hidakat. Vannak nehézségek, melyek megoldása áldozatot kíván és ilyen nehézségek közt nem tudjuk befejezni a munkálatokat Kolozsvárt, mert 130 millió kellene és csak 60 milliót kaptunk a kormánytól tegnap, a többi később adja. 600 millió kell Marosvásárhelynek, melyből 60 milliót kapott. A kormány minden nehézség dacára igyekszik, nem tudja a nép milyen körülmények és áldozatok között. Nem kell azt nézni, hogy 10 román tanító megkapta a fizetését és a magyar nem, hanem hogy élnek a magyar középiskolák és egyetemek, akkor tudjuk csak megbecsülni azokat az áldozatokat, amelyeket a kormány hoz, hogy megvédje a magyarság kultúráját és fejlődését.

Én határozottan merem állítani, Magyarországon ebben az esztendőben nem lesz annyi magyar iskola, amennyi volt, de mi akarjuk, itt meglegyen, amennyi volt. Nem lehet így beállítani a dolgot, ha Észak-Erdélyt nézzük, a régi magyar uralom alatt, a románság kulturális fejlődése sokkal hátrább állt, mint a magyarságé. Egyetlen román sem kívánja, hogy legyen Szatmáron 14 középiskolája, mint a magyaroknak, hanem csak azt, hogy 5 tudjon működni. Mindig meg kell néznünk a másik oldalt is, hogy áll a helyzet. Ne hallgassanak arra, hogy innen-onnan jönnek különböző dolgokkal, mert sok esetben a provokációk onnan jönnek, hogy kompromittálják a román kormányt, a demokráciát, hogy elszakítsák a népet attól a demokráciától, amit mi folytatunk. Az MNSZ csak jött a követeléssel és nem mondhatja senki, hogy nem hozott teljes támogatást a pártunktól, a központi vezetőségtől, mert mindig megkapta a támogatást. De ugyanakkor várja az MNSZ és mindig fél attól, ha nem csinálunk meg valamit, elszakadnak a tömegek. Azért, mert az MNSZ politikailag a kérdésnek nem tett eleget, a tömeget nem világosítja fel az eredményről. Vegyük csak most az egyetemet, a kántor fizetését. Tekintettel arra, hogy az inkasszállás nincs meg, a tanítók nem kapnának fizetést, a pénzügyminiszter előleget ad olyformán, hogy megkapják a rendes fizetést mostantól kezdve minden hónapban ...

A CASBI-t illetőleg egyszerűsítette a kormány az álláspontját, mely szerint eddig az, aki elment, ellenségnek számított, annak elvették a vagyonát. Most a Szovjetunióval abban állapodtunk meg, hogy csak azok vagyona lesz CASBI-vagyon, akik ellenségek, fasiszták, akik önként mentek el és különösen kiknek a mostani viselkedése nem kívánatos. Ezt hozta a demokratikus szervezet. Azért, mert valaki elment, megijedt, lehet rendes ember, ha bekapcsolódik a mostani demokratikus életbe, annak vagyonát nem bántják. Ezt hozta az MNSZ együttműködése a román demokráciával. Hogy felhalmozódtak a dolgok, összegyűjtötte az MNSZ ahelyett, hogy azokat elintézte volna. Ne küldje az MNSZ a dolgait futárral elintéztetni, hanem politikai szervező munkát kellett volna végeznie, legyen ott az illetékes fórumnál, állandóan intézkedjék. Így összesítve a kéréseket csak nehezen lehet elintézni.

A nemzetiségi miniszter (taps) működik. Az is a mi hibánk, ha nem tesz úgy, ahogy mi szeretnénk, mert nem támogatjuk eléggé, nem veszünk részt a dolgokban. Neki lett volna nagy befolyása a minisztériumban, mint az ODA-főtítkárnak. Ő nem ismeri a helyzetet politikailag, mint például én Erdélyben. A vagyonok ügyét ezelőtt pár nappal kaptam meg, hogyan fogják a visszaperelést elintézni. Fel lett függesztve az egész ügy és határozat van, hogy értékesíteni kell újra valorizálva.

Az amnesztia kérdésében szigorú rendelkezés ment ki, hogy azt szigorúan alkalmazzák és járjanak végére a dolgoknak, ne legyen állandó panasz. Ha annak alkalmazása akadályba ütközne, akár a hadügyminiszterhez is lehet fordulni. Szigorú rendelet van azokra az elemekre, akik nem alkalmazzák az amnesztiát. Annak alkalmazása kötelező.

Az MNSZ megerősödését a reakció igyekszik lekicsinyelni, belekapaszkodik a múltba, más jelszavakkal. Azonban most a mi harcunk könnyebb a reakcióé, mert e tekintetben a magyar munkás és paraszt anyagilag van érdekelve. Le kell szögezni, hogy a földreform tekintetében a reakció igen sok esetben a földbirtokosoknak segített visszaszerezni a földet. Nem Apor báró rendelkezik az MNSZ felett, hanem fordítva. Akkor, amikor Csikban Apor

báró, hogy visszakaphassa a földjét, bár német autókkal ment el és vagyona ki lett osztva, összefogott mindenkivel, a csendőrséggel, bírókkal, ügyvédekkel, belépett a Kisgazdapártba, csak azért, hogy földjét visszakaphassa. Szerencse, hogy az agrárbizottság elnöke és a mostani főispán ellenállt minden kísérletezésnek. De a báró nem nyugszik azért, és el is érte - mert nem volt elég erélyesen rendezve -, hogy amíg a Népbíróság elé kerül majd az ő ügye, a nép nem lesz ellene.

A magyar csendőrrel szemben megmaradt a régi félelem. Ha a megyei bizottságon vagy az MNSZ-en keresztül tud dolgozni, ha nem, akkor nem lesz a csendőrség ott, hogy tudjon garázdálkodni. Sok panasz merült fel, de igen sok esetben, amikor a központi vezetőség megvizsgálta a dolgokat, kiderült, hogy alaptalan provokáció az egész és nincs alapja a vádnak. Összejátszanak mindenkivel a paraszt ellen, a munkásembert a házából dobják ki az MNSZ segítségével, mert vezetősége nem megfelelő. Azt mondják, a kommunisták is segítettek. Mi az ilyen kommunistákat kizárjuk, mi élesen kritizáljuk szerveinket. Nem álltak ellent azoknak a törekvéseknek, hogy a vagyont visszaszerezzék. Háromszéken a népvédelmi szervezetekben és házakban házkutatást tartottak, hogy adják vissza a holmijaikat. Idáig mentek a szemtelenségükben és nem látták a harcot, melyet vívunk a reakció ellen. Én mindenütt mondtam, hogy harcoljon a magyar a reakció ellen nemcsak írásban, hanem konkrét gyanú alapján. Nem jöttek az MNSZ-hez, hogy Apor báró ne kapja meg a román állampolgárságot. Nem szabad megvédeni, hogy a románság is lássa. Az MNSZ foglalkozott nagyon sokat az intellektuelek megvédésével. Itt sem tettek különbséget. Sok esetben még a magyarországi Horthy által kinevezett elemeket védik és itt akarják tartani az országban állami vagy községi bírónak. Hány szolgabíró került vissza helyére, mely ma a legádázabb ellensége a demokráciának, kormánynak, az MNSZ-nek és agitál és szolgálja az angol, amerikai reakciót.

Az MNSZ érdeke, hogy nagy tömegben lépjenek be, de ha ezeket visszasegítjük állásukba, nem történik semmi, minden marad, mint régen volt, ezt mondja a magyar és a román paraszt. Ha olyan jegyzőt tartanak, aki gyalázta a magyart és a románt, akkor minek menjünk az MNSZ-hez. Akkor mi elveszítjük a tömeget azén, mert agitálnak a reakciók. Ha kérdéseikkel nem foglalkozunk, ha a magyar néprétegek érdekeivel nem törődünk, elveszítjük őket. Egy magyart sem szabad kizárni, ha ilyen egységet lehetne teremteni, hogy ne legyen különbség. A demokrácia szervei küzdjenek a reakció, a fasizmus ellen. De ha ezeket felöleljük, elszakadunk a széles néprétegfől. Az MNSZ igen sokat védi ezeknek az érdekeit, elhanyagolta pl. a marosvásárhelyi telepések ügyét. Sokkal kevesebbet foglalkozott ezekkel, mint a hivatalnokokkal, azok kinevezésével. Nem foglalkozunk ténylegesen az alsóbb népréteg érdekeivel.

Nem nézte mit csinál a bíró, a jegyző, aki az MNSZ nevében a szegényparaszttól elvette az utolsó falatot, mert az MNSZ nem áll az élre, hogy védje a magyar parasztot, mert a zsírosparasztot védte. Így elvesztett volna néhány zsírosparasztot, de megszerezte volna a sok száz szegényparaszt bizalmát. Sokkal többet ért volna el a demokrácia érdekében. Akik most az angolszász tüzet fűjják, azok szovjetellenesek, népellenesek. Az egyik hibája az MNSZ-nek. Amikor zászlókérdésről volt szó, kimentem abba a faluba, ahol az eset történt és megmagyaráztam, hogy miért pusztít el titeket ez a zászló, miért van az, hogy húzta ki a földet a lábatok alól; a jegyző, akinek van 120 hold birtoka, uszít a románok ellen ahelyett, hogy ti a románokkal együtt kisajátítottátok volna a földjét, ő hatalmaskodik felettetek. Akkor természetesen megértették, hogy nem a zászló nemzeti színe kell, hanem az élet, a jog, a szabadság. Feltétlenül szükséges, hogy az MNSZ a vezetőségét újjászervezze, abból a reakciós elemeket ki kell hogy irtsa. Tekintettel kell lenni arra, hogy nemcsak a magyarság nézi a vezetőit, hanem arra is, hogy a múltban a románokkal szemben hogy viselkedett. Ha olyant erőszakolunk az MNSZ élére, akit a románok utálnak, mert a múltban gyalázatosan viselkedett, akkor nem érünk el semmit. Olyan embereket állítsunk az MNSZ élére, akik a

román-magyar barátság irányelvei alapján állnak. Akkor komolyan meg lehet valósítani az MNSZ célkitűzéseit.

Tehát az MNSZ-nek két fontos kérdésben kell határozott, döntő állást foglalnia: I. a reakciós kísérletek ellen; 2. Erdély kérdésében a bécsi döntés teljes megsemmisítése mellett kell állást foglalnia. Ne legyenek határkérdések, amelyek a népeket egymásra uszítják, hanem a gazdasági és kulturális együttműködés legyen köztük, amely eltörli mindazon gondokat, amelyek súrlódást idézhetnek elő, mint az útlevél stb. Kulturális, politikai és gazdasági együttműködéssel az út ténylegesen a magyar és román nép szabadságához vezet. A románok azt mondják, magyar sovíniszták Önök; a magyarok azt mondják, átjátszották Erdélyt a románok kezére. Ebben a történelmi pillanatban meg kell magyarázni, mit jelent a bécsi döntés megsemmisítése. Egyetlen becsületes magyar ember nem fogja azt mondani, hogy az MNSZ elárulja a magyarokat. Tehát az MNSZ állást foglal a két nép együttműködése mellett. A másik, a reakciós elemektől meg kell tisztítani az MNSZ-t és szoros kapcsolatot kell teremteni az alsó néprétegekkel, földművesekkel, iparosokkal, intellektuelekkel és demokratikus értelmiségiekkel.

Az egyháznak nem lehet, nem szabad a reakció mellé állania, ha szolgálni akarja a népet. Az egyháznak meg kell értenie, hogy ez az út a két nép között létkérdés. Ha a reakció mellé áll, az egyházat ez kompromittálja. Oroszországban a papokat nem azért gyilkolták le, mert a nép elhagyta volna a templomát, papját, hanem mert a papok a reakció szolgálatában, a nép ellen mentek. Ekkor állott a szovjet a nép mellé. Tehát az egyháztól függ saját jövőjének a megalapozása. A néppel kell menniük, nem ellene. A reakció eltemetésénél az egyháznak is a nép mellé kell állnia. Ezeknek van befolyásuk a népre. Nem engedik katonának a fiatalokat, mert így, meg amúgy, hadbírósnak elé fognak kerülni, mint katonaszökevények. Ha jogot követelünk, kötelesség is van. Ezeket a kötelességeket teljesíteni is kell. A hadseregünk természetesen még nem olyan fényesen demokratikus szellemű, mint amilyennek lennie kellene, de van már demokratikus lapja, inspektorátusa van, amelyek politikailag élén állanak a hadseregnek.

Nem lehet egyfelől azt tennünk, amit akarunk és a másik felől jogokat követelni. Mindezekkel nemcsak az MNSZ-nek, hanem az egyházaknak is komolyan kell foglalkozniuk, hogy álhírek miatt ne szenvedjen a nép. Pl. a csíki nép szenved a pengő beváltásáért. Nem váltották be a pénzt, a pengő értéke most úgy leesett, hogy 1 pengő 25 banit ér. Az MNSZ-nek mindent el kell követnie, hogy a magyarság széles néprétegét bekapcsolja, nem kell félni attól, mit mond a reakció, hanem szembe kell szállni az árral. Példát kell venni a kommunista szervezettől, amely amíg a háború dúlt és Románia és Magyarország között az összes papok uszították a népet, akkor a kommunista párt szembeszállt az árral.

Még egy pár általános kérdés az MNSZ és a megyei politikai bizottságok viszonyáról. Pár értekezleten azt határozták el, hogy nemcsak megyékben, hanem a falvakban is a községi bírók mellett községi tanácsot kell alakítani, mely a bírót politikai és gazdasági kérdésekben támogatja. Az MNSZ kijárta, hogy mindenhol, ahol magyarok laknak, azok is teljes joggal be kell hogy lépjenek a megyei és politikai bizottságokba. Ez a párt határozat. Ott, ahol ez nem történt meg, értesíteni kell minket, hogy az MNSZ-szel együtt dolgozzunk. Igaz, hogy az utóbbi időben bizonyos okok miatt, különösen a különböző politikai pártok magatartása miatt az ODA működése visszaesett. De most kijön egy körlevél, mely szerint nemcsak megyénként kell megerősíteni, hanem a járásokban is a felügyelőbizottságokat.

Fontos kérdés még a nők és ifjak kérdése. Az a panasz, hogy az MNSZ megakadályozza a magyar nők belépését az Antifasiszta Nők Szövetségébe. Itt meg kell találni a helyes utat. Azt hiszem, a magyarok részéről az elzárkózás helytelen, az MNSZ egyáltalán nem foglalkozik ezzel a dologgal. Éppen ezért az MNSZ-be kell hogy kapcsolódjék az Antifasiszta Nők Szövetségébe. Ezekkel a kérdésekkel feltétlenül foglalkozni kell, mert a román nők speciális

kérdésekben nem helyettesíthetik a magyar nőket. Az MNSZ-nek nem szabad elnéznie, hogy a reakció a nőkön keresztül - mint Magyarországon - megerősödjék.

Egyes ifjak elszakadtak az MNSZ-től, sovíniszta, fasiszta elemek befolyása alá kerültek. Nem lehet bekapcsolni csak úgy formálisam az ifjakat a Progresszista Ifjak Szövetségébe. Az MNSZ-nek figyelnie kell az ifjúság működését, azt nem szabad elhanyagolnia, ellenőriznie kell a magyar ifjúságot. Úgy a magyar, mint a román ifjúság meg van fertőzve, ha nem vigyázunk rájuk, elmennek. A reakció ellen szoros kapcsolatot kell teremteni a vezető szervezetekkel és összedolgozni a progresszista vezetőkkel. A magyar ifjak ellenőrzése maradjon az MNSZ kezében. Közös munka, közös ellenőrzés kell az ifjak között, hogy demokratikus nevelést kapjanak a magyar ifjak, ezért feltétlenül szükség van a megtisztított MHSZ befolyására és munkájára.

A választásokra vonatkozóan semmi konkrét választ nem tudunk adni. A törvény készen van, de még le kell tárgyalnia demokratikus szervezeteknek. Magyarország megmutatta, hogy volt vazallus állam, ahol a fasizmus erős volt. Nem feltétlenül muszáj sietni a választásokkal. A Nemzeti Bank egész hitele ellenőrizve lesz. Elsősorban a vagyonosabb rétegre nagyobb adót fognak kiróni az infláció megakadályozására.

SÁNDOR ORBÁN

WHAT DID THE HUNGARIANS OF TRANSYLVANIA WANT IN 1945?
DOCUMENTS FROM THE 1945 SPRING AND FALL PROGRAMME CHANGES OF
THE RMNSZ

This sourced study sheds light on the concepts that the Hungarian Peoples' Alliance of Romania (RMNSZ) developed for the post-World War II situation in Transylvania, making use of as yet unpublished documents. As a result of the trust placed in the Groza government, an explicit demand for autonomy was not included in the official program of the RMNSZ. According to the author however, the Romanian government wished to utilize the policy concessions to minorities that it claimed it would institute, but which it shortly thereafter retracted, primarily for favourably preparing Romania's position at the peace treaties. The study's documents minor the contradictions of this policy.